

הישיבה השבעים-ואחת של הכנסת הרביעית

יום שלישי, ט"ז אדר תש"ך (15 מארס 1960)

ירושלים, בנין הכנסת. שעה 20.05

א. הצעות לסדר-היום

1. העלאת מסי העקיפין

כי אחת מן השתיים : אם מתח הרווחים בארץ הוא כה גדול שהוא מצדיק הטלת מסים, הרי יש להניח שבמצב של התחרות — ואנחנו נתונים במצב של שפע של ייצור בארץ המאפשר התחרות, אולי גם מחייב התחרות, אם לא ניצור קארטליזציה כדי למנוע את ההתחרות — יפחת מתח הרווחים כעבור זמן לא ארוך, והמחירים אז ירדו. ופה, לדעתי, מתגנשות שתי השקפות : האחת, שהממשלה נוקטת, והיא, שיש בצורה זו או זו לקיים את רמת המחירים הגבוהה ביותר על-ידי כך שמונעים את הירידה או מעלים את המסים ובוזו מעלים גם את המחירים. אמנם יש העלאת מסים שאיננה גורמת מיד להעלאת מחירים. או, לדעתי, היא מונעת את הירידה של המחיר, אם היא מתכוונת לספוג חלק ממתח רווחים גבוה מדי. מצד שני, אם זה בנוי על תוספת של מס לגבי מתח רווחים נורמאלי, זה מוכרח להעלות את המחירים, גם אם במצב אשראי מסוים מישוה המחזיק בידו מלאי יהיה מעונין למכור אותו.

אם נראה בעיה זו לא בטוח קצר אלא בטוח רחוק יותר, הרי בעיה זו רצינית וחמורה, ובסופו של דבר היא אולי אחד הגורמים הרציניים לרמת המחירים וההוצאות הגבוהות אצלנו, שמשפיעה לרעה על כל אפשרות של יצוא תקין ומחייבת אותנו מדי פעם בפעם לשלם פרמיות גדולות יותר לכל יצוא שאנחנו עושים.

משום כך אני חושב, שמן הראוי שהכנסת תקדיש לבעיה זו דיון מיוחד, לא כשלב בדיון — הייתי אומר — מהיר, כמעט פזיז בעניני התקציב, אלא באופן מיוחד, הפעם, בעיה זו מסתכמת לעיתים 24 מיליון לירות בדרך של מסים, אבל היא סמל של שיטה.

שנית : אין לי שום בטחון, לפי המצב שאנחנו הולכים לקראתו, שלא יהיה הכרח להטיל מסים חדשים, אם נרצה לקיים את ההוצאה כפי שכבר נאיתה היא לעינינו.

ארשה לעצמי רק הערה אחת לדברי שר האוצר. בתשובה למתווכחים אמר השר : גם רוצים שירותים, אני צריכים לכסות אותם מאיזה מקור. נכון הדבר. המדינה זקוקה לרמת שירותים גבוהה, אבל אנחנו טוענים — ואני בין הטוענים — ששיעור ההוצאות על השירותים האלה גבוה מדי.

שנית, הכפילות בשירותים האלה יוצרת הוצאה הרבה יותר גדולה מכפי שיש הכרח בדבר.

שלישית — וזו אחת הטענות היסודיות שלנו — אם רצונו לקיים רמת שירותים בלי לערער אותם על-ידי הטלת מסים גבוהים, עלינו להרחיב את הבסיס המשקי שעליו אנחנו מטילים את המסים האלה. מכאן, כמובן, פתח לזיכוכ יסודי על כל מערכות המשק שלנו, לא במסגרת הצעה זו לסדר היום.

אני מציע שהכנסת תדון בבעיה הזאת של העלאת מסי העקיפין וההתייקרות הצפויה ממנה; או, אם אפשר לומר, גם ביטול כל אפשרות של הורדת מחירים המובטחת לנו.

היו"ר י. ישעיהו-שרעבי :

הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. נעסוק בסעיף י"ב של סדר-היום: הצעות לסדר-היום. רשות-הדיבור לחברי הכנסת ספיר, להצעה לסדר-היום מס' 67: העלאת מסי העקיפין וההתייקרות הצפויה ממנה.

יוסף ספיר (הציונים הכלליים) :

אדוני היושבים, כנסת נכבדה. איתרע מולה של הצעתו זו לסדר-היום, שהיא עוכבה על-ידי נשיאות הכנסת במשך כשלושה שבועות ומגיעה כאן לדיון, כמעט בשילוב עם הדיון על התקציב. אבל נראה לי שנושא זה נכבד במידה כזאת, שמוטב להקדיש לו גם דיון מיד, כי הבעיה איננה רק בנוגע לאותם מסים עקיפים שהועלו בשעה שהגשתי את ההצעה לסדר-היום, אלא זהו חלק משיטה שקיבלה את ביטויה הפעם בהעלאת מסים מסויימים, מסי עקיפין של מכס ומס קניה בעיקר. אני מתעלם ברגע זה מהענין של מס נסיעות, שהוא בעל אופי אחר. אני מתכוון להעלאת מסי העקיפין על מצרכים, חמרי גלם או חמרים המשמשים לייצור, שהעלאת המחירים שלהם עלולה להעלות את המי חירים בארץ, אם מיד ואם לאחר זמן.

בעיה זו אמנם איננה חדשה, אבל היה רושם — אם מותר לי לומר — בתקופה שלפני הבחירות, שהצביבור קיבל, אם לא במפורש, הרי מתוך הנחה מסויימת, את ההבטחה כי שום מסים לא יועלו תוך השנה הזאת; והנה, העלאת המסים האלה גרמה במקצת — הייתי אומר — לאפתעה. אבל לא רק משום כך.

העלאת המסים העקיפים בתקופה האחרונה, לא זו בלבד שהיא נעשית לעתים קרובות מאד למטרות של שעת חירום — הפעם בקשר עם הבצורת, אלא שזה הפך להיות שיטה שבאה לסתור לא רק בעיות פסקאליות בלבד, לא רק בעיות של העלאת מכס לצורך הגנה על תוצרת הארץ, אלא באה לשמש מטרות אחרות. אף אם המטרה מוצדקת, כספיגת רווחים עודפים, הרי ההוצאה המעשית היא, שבמשך תקופה של שנתיים, אפשר לומר העלאת המחירים בארץ נגרמה בחלק גדול יותר על-ידי העלאת המסים מאשר על-ידי גורמים אינפלציוניים אחרים. זאת אומרת שאותה שיטה שמתכוונת להעלות את המסים, את מסי העקיפין, כאילו כדי למנוע אינפלציה, למעשה גורמת בעצמה להעלאת מחירי, שהיא אחת התופעות הרציניות של האינפלציה אצלנו. אבל בתנאים שלנו הענין הזה חמור עוד יותר, מפני שהעלאת המחירים בארץ, לאחר העלאת המסים, גורמת בסופו של דבר גם לעליית השכר. הגדלת ההוצאות בארץ משפיעה מזוהרים על יציאות הייצור שלנו ליצוא, וכך יש לדבר זה גם השפעה שלילית ישירה.

ארחיק לכת ואומר : גם אם קיימת הנחה שמסים אלה סופגים באופן ארעי רווחים מסויימים, הרי נשאלת השאלה : בשיטה זו, כשנטיל מדי פעם את המסים העקיפים האלה, לעולם לא נזכה שאפשר יהיה להוריד מחירים בארץ הזאת.

ישיבה ע"א, ט"ז אדר תש"ך (15 מארס 1960)
— הצעות לסדר-היום (ישעיהו-שרעבי, רימלט, אשכול, י. ספיר) —

היו"ר י. ישעיהו-שרעבי:
רשות מענה לשר האוצר.

אלימלך רימלט (הציונים הכלליים):
מענה רך ישיב חימה.

שר האוצר ל. אשכול:
אני מקווה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אינני יודע אם על ידי שלם רעה לחבר-הכנסת ספיר ולהסכים שיהיה דיון בכנסת, או לגמול לו טובה ולחלצו מן המיצר, ורק אם ידרוש...

יוסף ספיר (הציונים הכלליים):
אפשר להסתכן אדוני השר.

שר-האוצר ל. אשכול:

במידה מסוימת — כך אמר — עבר זמנו בטל קרבנו. ייתכן שלפני כמה שבועות. כשהענין היה „טריי” וסנסציוני, היה עוד כדאי; אבל אנחנו יושבים עכשיו ומבלים ימים ושר בועות — וחבר-הכנסת ספיר עוד יותר ממני, בוועדת הכספים — ולא כלי-כך במהירות ולא בתפוזן. הפעם הוויכוח על התקציב ימשך מהיום עוד שלושה חודשים, ושם עוסקים במסים — במסים ישירים ובמסי עקיפין, בהכנסות ובהוצאות ובבצורת. אין לי כל ענין מיוחד שלא יתקיים על נושא זה דיון בכנסת, אבל יש לי רושם שאיני יכול להתאכזר כל כך למציע, ולכן אני מציע להסתפק בכך שוועדת הכספים מטפלת ותטפל בנושא זה.

אעיר כמה הערות לעצם הענין. ההעלאות האחרונות במסים העקיפים נעשו באותם ענפים אשר בדיקנו ומצאנו שלא יהיה מקום לעליית מחירים בעקבות ההעלאה בשיעור רים. אלה הם ענפים שבהם קיימים רווחייתר במידה רבה, וההעלאה במס תספג על-ידי צמצום הרווחים, ולא תתבטא בעליית המחיר לצרכן. אנו בטוחים בהחלט שבלי מסים אלה יישארו הרווחים בכיסם של יחידים.

אנו מעונינים שהמחירים לא יעלו, ושתהיה יציבות של מחירים. הגענו ליציבות כזאת בחקלאות, מאחר שיש שפע, שפע שאין מנוס ממנו, שפע עונתי; השמש חיממה, המים השקו, העץ נתן פרי, האדמה נתנה יבולה, הפרה המליטה ונתנה חלב, לא היה מנוס מכך, אולם בדברים רבים אחרים אין זה פשוט כלי-כך ואינו נעשה מעצמו.

אני יודע שהתפרסמו בעתונות כמה רשימות סנסציוניות והיו להן השפעות פסיכולוגיות. אך הנה עברו שבועות, והשכת לבורא עולם — שום דבר לא קרה. אני אומר כל זאת להסברת הענין. אין כל חשש לדאגה. אנו נאלצים להטיל את מסי העקיפין כדי להוסיף מקורות הכנסה לתקציב. אף חבר-הכנסת ספיר הזכיר, כי אנו חיים בחקופה של

בצורת, אשר תורגש במשך השנה בהיקף של עשרות מיליוני ל"י. נניח שאעשה אלה או אחרים, שלפי מיטב ידיעתנו והכרתנו — והשוך מוכיח זאת — אין הם משפיעים על המחירים. מה יהיה אז? עלינו למצוא תשובה לצרכי הבצורת, ודומני שנשמע מיד הצעה לסדר-היום על נושא זה.

יוסף ספיר (הציונים הכלליים):
הבצורת איננה יכולה להיות חד-שנתית.

שר-האוצר ל. אשכול:
אתה רוצה שהיא תהיה רבי-שנתית?

יוסף ספיר (הציונים הכלליים):
אני מתכוון לתשובה על הבצורת.

שר-האוצר ל. אשכול:

ייתכן שעוד אבוא עם מחשבה והצעה בקשר לבצורת. בשטחים מסוימים אנו תלויים בחסדי שמיים — ויסולח לי הביטוי הזה — מדי פעם בפעם אנו לוקים בבצורת, לא במקומות שיש בהם השקיה, ואולי צריך לחשוב על פתרון יסודי יותר, אולם די לצרה בשעתה, אולי שעתה קרובה, ואינני בטוח כלי-כך שחבר-הכנסת ספיר ואחרים ישמחו כל-כך אם אציע הצעות מעשיות, מתמידות, בענין זה.

מכיוון שאנחנו בתוך תוככי הבצורת, ומכיוון שאפשר לספוג קצת כסף בלי להשפיע על המחירים, ומכיוון שאיננו מעונינים כי כספים אלה יישארו בידי מעטים — דומני שזהו הפתרון הטוב ביותר.

אני מציע שוועדת הכספים, היושבת על מדוכה זו שבועות וחודשים, תטפל בענין זה, ואם יהיה צורך להעסיק את הכנסת כולה, נעשה זאת, אם כי ייתכן שבזמן הדיון בכנסת על נושא זה לא יהיו נוכחים בה יותר חברים מאשר מספר הנוכחים בישיבת ועדת הכספים.

היו"ר י. ישעיהו-שרעבי:
האם בעל ההצעה לסדר-היום מסכים להצעת שר האוצר?

יוסף ספיר (הציונים הכלליים):
אני עומד על הצעתי.

היו"ר י. ישעיהו-שרעבי:
אני מבין שיש שתי הצעות: (1) לערוך דיון על הנושא במליאת הכנסת; (2) להעביר את הנושא לדיון לוועדת הכספים. אני מעמיד אותן להצבעה זו מול זו.

הצבעה

בעד ההצעה לערוך דיון על הענין — 19

בעד ההצעה להעביר את הענין לוועדת הכספים — 22

ההצעה להעביר את הענין לוועדת הכספים נתקבלה.

2. מגמה לחייב פיצויי פיטורין של עובדים במס הכנסה

חדש על שורה של מצרכים וחומרים, מסר הממונה על הכנסות המדינה פרטים שונים ממדיניות המיסוי החדשה של הממשלה. בין יתר החידושים הפיסקליים שהממונה מציע אותם ושהיו כנראה מיועדים להצדיק את אומדן ההכנסות בתקציב החדש ולאן את הפחת של ההקלות המובטחות, מובטחות לאלתר ומובטחות לעתיד לבוא, נכלל גם חידוש מקורי ומיוחד במינו — חיוב פיצויי עובדים שפוטר מעבודתם במס הכנסה.

היו"ר י. ישעיהו-שרעבי:

אנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 69, של חבר-הכנסת רימלט — מגמת האוצר לחייב פיצויי פיטורין של עובדים במס הכנסה.

אלימלך רימלט (הציונים הכלליים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, במסיבת עתונאים, שהתקיימה בימים שהציבור עמד תחת הרושם של גל היטלים

נדמה לי שחברי הבית מכל הספסלים, מי ברמו ומי במפורש, יסכימו אתי, שבמרוץ־האמוק של מומחי האוצר להגדיל הכנסה מכל מקור שאפשר להשתמש במונח „לקיחה“, הגיעו המומחים לשיאים, שיאים שבאבסורד. אינני רוצה לפתוח פה למומחי האוצר, אבל אם כבר להפליג בשטח הבלתי־הגיוני, המשונה והמוזר — מדוע דווקא מס זה? מדוע לא מסים אחרים, בלתי־הגיוניים ובלתי מובנים כמוהו? למשל ממסיבות בר־מצוה, חתונות מעל לסטנדרט, כי כל זה מהווה הוצאה לצריכה, לצריכה גדולה לעתים, ואפשר לקבוע מומחים שיקבעו סטנדרט, וכו' וכו' — ומדוע לא מס מזכיות בפיס, ועוד כהנה וכהנה?

אבל נחזור מתחום הבלתי־הגיוני לנתיב ההגיוני. לא ייתכן שהכנסת לא תדון בענין זה, כדי להסביר ולהבהיר לממלא־מקום ראש הממשלה, על מנת שזה ישפיע על שר האוצר ויגיד לו, שלא תהיה תפארתו על הדרך הזאת. כי הדרך הזאת רצופה אמנם כוונות פיסקליות טובות, אבל היא מובילה ישר לגן־עדן של חכמי־חלם. אני מציע לדון בענין זה.

שר־האוצר ל. אשכול:

כבוד היושבי־ראש, חברי הכנסת. חברי־הכנסת רימלט, מיד לאחר אקדח־פורים — תותח כבד כזה לענין כלי־כך לא חשוב? אני מתפלא עליך.

מה שיש לי להגיד הוא, שאין מגמה כזאת בממשלה, ואינני יודע איפוא במה תדון הכנסת.

אלימלך רימלט (הציונים הכלליים):

לא היתה, או אין?

שר־האוצר ל. אשכול:

אני מדבר עברית מובנת, ואומר מה שאומר, ושמעת מה אמרתי. אין מגמה כזאת. יכולתי גם לומר: לא היתה בממשלה מגמה כזאת. הממשלה לא דנה...

יוסף סרלין (הציונים הכלליים):

זה יכול להיות.

שר־האוצר ל. אשכול:

בוודאי יכול להיות. לא מטילים מסים בלי דיון, ביחוד מסים חדשים.

אני נמצא כאן איפוא באותו מצב שבו עמדתי ביחס לבעל הצעה הקודמת, מאותה מפלגה. אינני יכול גם להציע להעביר את הענין לוועדה, ואני מציע איפוא להסיר את ההצעה מסדר־היום, כי אין לה בסיס; הוא נשטט.

אלימלך רימלט (הציונים הכלליים):

הואיל ושר האוצר הודיע רשמית מעל בימת הכנסת שאין מגמה כזאת — אני מסכים להסיר את הצעתו.

היו"ר י. ישעיהו־שרעבי:

ההצעה הוסרה איפוא מסדר־היום בהסכמת המציע.

המצאה זו, ששום ממשלה ליברלית לא היתה חולמת להציע אותה ושום מפלגה „ימנית“ לא היתה מעיזה להע־לותה, עוררה תדהמה מובנת בציבור העובדים ובאוכלוסייה כולה וגרמה להתנגדות נמרצת של הסתדרות העובדים.

התגובה השלילית הנמרצת בציבוריות אילצה את יוזמי ההצעה להרבות בפירושים, בהסברים ובהבהרות, שלפיהם יתחייבו במס רך מציויי פיטורים שישתמשו בהם לצריכה ולא יועברו על־ידי המפוטר לקופת התגמולים של מקום עבודתו החדש, אם ימצא אותו, או לא יושקעו, נגדי, בניירות ערך.

חברי הכנסת, תשלום מציויי פיטורים הוא הישג טוציאלי חשוב וצודק, וחבל שעדיין אין לנו חוק שיסדיר את שיעורי הפיצויים בצורה אחידה שתחייב את כל מקומות העבודה, גם ציבוריים וממשלתיים. פיטורים מהווים משבר חמור בחיי האורח החי על שכר ומשכורת, במיוחד כאשר הוא מפוטר לאחר שנים רבות של עבודה באותו מוסד ובאותו מפעל. נשבר מטה־לחמו, נתמוטטה ההרגשה של בטחון, יציבות וסדר־תים קבוע, הוא אינו יודע מה ילד יום ואם יוכל לפרנס את משפחתו, הוא מרגיש עצמו מיותר, מוצא מדפסי־חיים גורמליים וסדירים. פרט המקרים יוצאים־מן־הכלל משתמש עובד מפוטר בכספי הפיצויים לפרנס את ביתו, לשלם את החובות הרובצים על תקציבה החדשי של המשפחה עד שימצא מקום עבודה חוש או עד שיצליח להקים בסיס חדש לפרנסה כעצמאי. כיצד אפשר להבחין בין הוצאות להוצאות? האם חשוב שר האוצר למנות חוליות ביקורת ופיקוח כדי שיבקר כיצד מוציא המפוטר את כספי הפיצויים?

כמה מבטיח לו האוצר מהכנסה זו? אולי סבורים יוזמי החידוש שבעקבות המדיניות הכלכלית של הממשלה יתרבו חסו־חלילה פיטורים ויתרבו בעלי הכנסה אומללה כזאת?

מוזר הדבר, ואולי לא כלי־כך מוזר, שבאם יוטל מס זה, אולי תזכה „ממשלת פועלים“ בזכות־ראשונים מפוקפקת של מס יחיד במינו זה. אמנם, קראנו בעתונים שהיתה התנגדות בתוך מפלגת פועלי ארץ־ישראל, בתוך המפלגה ובתוך צמרת ההסתדרות, נגד המגמה שהוצעה עליה רשמית. אנו רואים אולי עקרונית חיוב בוויכוח בין הממשלה והאיגוד המקצועי; זוהי אולי תופעה בריאה, בלי לנקוט עמדה לגופם של דברים ובלו לקבוע מי במקרה זה או אחר צודק. אבל האיגוד המקצועי צריך לייצג את העובדים, ואת העובדים בלבד, ולא את הממשלה כממשלה, ולא את הממשלה כמעביד הגדול ביותר. והממשלה צריכה להיות ממשלת המדינה ולא זרוע מדינית עליונה של האיגוד המקצועי. כל אחד משני הגורמים החשובים, עם כל השוני המהותי שבתפקידם, יש לו תפקידים נכבדים משלו. אולם היויכותיים שאנו שומעים עליהם בעתונים מתנהלים בחזירי־חדרים, בין חברים של אותה מפלגה בשתי הצמרות — של הממשלה ושל ההס־דרות — והכנסת חייבת לדעת מה גורל ההצעה ששמענו עליה כמוצאת מטעם הממשלה.

3. מצוקת רעב של הבדואים בנגב

כל אדם בלתי־מושחר, שקרא את הידיעות האחרונות בעתונים על הנצוקה הקשה שבה שריים בדואי הנגב, חייב היה להודועו על נוכח מצוקתם הקשה שגרמה לה הצבורת במשך שלוש שנים, ונוכח חוסר־המעש והאדישות של השלי־טונות להיטיב את מצבם.

זה השנה השלישית פוגעת בצבורת בדואי הנגב. אמנם, הצבורת היא קללה שממנה סבלו כל החקלאים בישראל, וכן

היו"ר י. ישעיהו־שרעבי:

אנו עוברים להצעה לסדר־היום מספר 72, של חברי־הכנסת תופיק טובי: מצוקת רעב של הבידואים בנגב.

תופיק טובי (מקי):

כנסת נכבדה, סיעת המפלגה הקומוניסטית מציעה לכנסת לדון באופן דחוף על מצוקת בדואי הנגב, מצוקה שהגיעה בימים האחרונים למצב של רעב ממש.

שיבה ע"א, ט"ז אדר תש"ד (15 מארס 1960)
— הצעות לסדר-היום (טובי, אולמרט, אשכול) —

בדואים עובדים בישובים יהודיים בנגב ומקבלים כשכר עבד
דה יומי ככר לחם אחת. מכוניות עם קמח שהובאו על ידי
החנונים לשבטים, הותקפו על ידי נשים וילדים והקמח נחטף.
אנו מבקשים — אומרים השייכים — באמצעות עתון
„הארץ“, כי חברי כנסת מכל הסיעות יבואו לבקרנו כדי
להיות כפי שרור רעב מחפיר בקרבנו. בדואים שקיבלו
רשינות מן הממשל הצבאי לצאת לראשון-לציון, לנס-ציונה
ולרחובות, חזרו לנגב לאחר שגורשו בכוח. אלה הם דברי
סופר „הארץ“.

בדואים שנפגשו עם כתב „קול העם“ בנגב ומסרו על
מצוקתם האכזרית, סיפרו על ילדי בדואים שבאו לבית-
הספר ומתוך רעב חטפו את השעורה — האוכל של חמור
מוריהם — ואכלוהו.

אפשר להביא עוד עובדות מוזעזעות כאלה על מצוקת
הבדואים. במצב כזה אין הכנסת יכולה להישאר אוישה
למצבם העלוב ולמצוקתם הקשה של הבדואים. הכנסת חייבת
קודם כל להורות לממשלה שתבטיח שטחי מרעה מספיקים,
תבטיח תשלום מידי של פיצויים ותגיש מוזנות ואוכל לבדו
אים הרעבים ממש, תבטיח עבודה למחוסריה, למחוסרי כל
בין החושבים הבדואים.

אך המצוקה המתמדת של הבדואים, הנובעת מחוסר
קרקע, מחוסר מקום-שבת קבוע ומחוסר מקומות עבודה,
חייבת להיפתר אחת ולתמיד על ידי הקצבת שטחי קרקע
קבועים על מנת שיוכלו לחיות חיים קבועים, חיי אנוש, כמו
יתר תושבי הארץ. לא פעם הבטיחה הממשלה לקיים זאת,
אך היא אינה עושה זאת. מדיניותה של הממשלה כלפי
הבדואים, כחלק ממדיניותה כלפי האוכלוסיה הערבית כולה,
מצטיינת בהתנכרות מתמדת לכוונותיהם ולתביעותיהם הצור-
קת. אפליה לאומית כלפי האוכלוסיה הערבית מקופלת בכל
אכזריותה ביחסם של השלטונות והממשל הצבאי כלפי
הבדואים בנגב. אפילו ההקלות הזעומות שהוכנסו לשטחי
הממשל הצבאי בגליל ובמשולש נמנעו מהבדואים.

לכן מציעה סיעתנו דיון דחוף במצוקת הבדואים, על
מנת להייב את הממשלה לנקוט בצעדים דחופים הדרושים
להצלתם מחרפת רעב, ולפתור באופן קבוע ויסודי את מצוקתם
על ידי הבטחת קרקע קבועה, משכן קבוע ותנאי חיים אנו-
שיים.

שר-האוצר ל. אשכול :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. השאלה היא נכבדה,
אבל אני שולל את אופן הצגת הענין, כאילו היתה זו רק
שאלת הבדואים ולא שאלת בצורת, אותה כבר הזכרנו הערב
מספר פעמים.

תופיק טובי (מק"י) :

אני מסכים שתפתור את הבעיה בכללותה.

שר-האוצר ל. אשכול :

אני שמח מאד שאתה מסכים.

נכון שהבצורת חונרת זו השנה השלישית בחלקה
הדרומי של הארץ, והיא שאלה קשה ונכבדה. לא אכנס לחיי-
כוח על המספרים, המספרים פחות או יותר נכונים: 15
אלף נפש, כ־3000 בת-יאב, כך וכך ראשי צאן וגמלים. כל
זה נכון. אבל דבר אחד אני, כי בכל הנוגע לקרקע ולמים —
בנה לפחות שרור אותה מצב ששרר בימי אברהם אבינו. במה
אשמה הממשלה כאן? זה החלק הבלתי הוגן בדבריו של
חבר-הכנסת טובי, שתמיד הוא עולה על מסים של קצת הסחה
גזעית או לאומית, או דבר מה דומה לזה. יש בצורת והיא אינה
פוסחת על איש ואינה מברילה. לכן מוטב היה להימנע מזה.

כל תושביה, אך מבין הנפגעים ביותר היו בדואי הנגב,
הסובלים בלאו הכי ממחסור באימה פוריה ומים. ידוע הרבר
שחלק גדול מן הבדואים בנגב הורחקו מאדמתם ומאזורים
ששימשו להם בעבר שטחי מחיה ושטחי מרעה לעדריהם,
והועברו לשטחים דלים יותר. שמענו בעבר על הבטחות
רבות מטעם משרד החקלאות ויתר הרשויות ליישב את
הבדואים באזורים קבועים ולתת להם אימה שעליה יוכלו
להתקיים ולשבת שם ישיבת קבע. אך הבטחות אלו לא
נתקיימו.

חברי הכנסת, עדיין אנו נמצאים בחורף, וקולות אועקה
באים להזהיר מפני מצבם המחמיר והולך של הבדואים
בנגב. השנה היה היכול אפסי, ומצב זה נמשך זו השנה
השלישית. העדרים גועים ברעב ובצמאון, והשלטונות הצב-
איים אינם מתירים לבדואים להעביר את עדריהם לשטחים
שבהם עוד אפשר למצוא מרעה.

לפי הודעת שר החקלאות בכנסת מיולי 1958, היו
לבדואים בנגב 110 אלף ראשי צאן, 15 אלף גמלים, ונוסף
לזה בקר, סוסים וחמורים. כיום דולדלו העדרים, אחרי שלוש
שנות בצורת, למספר של 70 אלף ראש . . .

מרדכי אולמרט (תנועת החירות) :

חבר-הכנסת טובי, אולי תגיד כמה היו לבדואים בנגב
ב־1948?

תופיק טובי (מק"י) :

אני מדבר על 1958, ואין זה חשוב אם ב־1948 היה להם
פחות.

מרדכי אולמרט (תנועת החירות) :

הרבה פחות.

תופיק טובי (מק"י) :

אפילו היה להם הרבה פחות — גם אז אין זה מוריד
כלל מאשמת הממשלה ומחובתה לדאוג לבדואים בנגב ולעד-
ריהם ולהבטיח להם שטח מרעה.

כיום דולדלו העדרים ל־70 אלף ראש. מזה 40 אלף
כבשים, והבדואים נאלצים למכור את צאנם במחירים נמוכים
מאד לסוחר הלבשר הנהנים ממצוקתם.

קשה עוד יותר מצבם של הבדואים מחוסרי רכוש,
החיים מעמל לבד. אנשים אלה, מצוקתם קשה עוד
יותר נוכח חוסר העבודה, נוכח הגירושים מעבודה, אף
כאשר הם מקבלים רשינות לצאת לעבודה בפרדסים בדרום —
בראשון-לציון, ברחובות ובמקומות אחרים.

על יחסם של הממשלה למצוקת הבדואים תידי העובדה,
שלמרות שבשנה שפכה אושר להם תשלום נזקים בסך 1
מיליון ל"י, שולמו בסך הכל 200,000 ל"י, ול־2 שבתים בלבד
מבין 18 שבטי הבדואים. אנחנו חולקים על התמיכה הזעומה
שהממשלה נותנת לכלל החקלאים נפגעי הבצורת, אך עזרה
לבדואים כמעט שלא היתה, כאשר הגיעו מים עד נפש
והבדואים איימו להעלות את עדריהם לשטחי המרעה בצפון,
בניגוד לאיסור של הממשל הצבאי — מנגנון המוסיף קשים
לקשי הבצורת והטבע — הודיעו השלטונות על הקצבת
שטחי מרעה זעומים לחלק מהעדרים. אך כל העתונים מציי-
נים ששטחים אלה לא יספיקו אלא לשבועיים-שלושה והבעיה
החמורה בעינה עומדת.

ברצוני לצטט מעל כמת הכנסת את דברי סופר „הארץ“,
מר ארציאלי, אשר מסר את הרברים הבאים מפני שייכים
שנפגשו אתו: „בקרב בני השבטים שורר רעב שכמוהו
לא ידעו מעולם (גם לא בזמן המנדט, חבר-הכנסת אולמרט),

שזו השנה השניה שבצורת חריפה מאד פקדה את הנגב הדרומי. גבון הדבר שיחד עם כל הישוב בנגב סובלים עדרי הבדואים, אבל יש גם צד שני למטבע.

ידוע לי כי הממשלה הקציבה שטחים בצפון, וקיימת מלחמה עתיקת-יומין בין הנווד ובין החקלאי הקבוע היושב על הקרקע. אין ספק שהקצבת שטחי מרעה בצפון לעדרי הבדואים גורמת סבל רב למשקים ולחושבים הקבועים בצפון.

בהתחשב עם העובדה הזאת, ומצד שני — בהתחשב עם העובדה שעדרי הבדואים סובלים, ייתכן שאפשר למצוא פתרון בשלושה דרכים: לא רק עזרה ישירה בצורת סובי-סידרה, לא רק עזרה בצורת הקצבת שטחי מרעה בצפון הגורם נזקים לכולם, — אלא ייתכן שקיימת גם אפשרות לנצל עדרים אלה לבשר. לכן יש מקום לדיון בוועדה, בהתחשב עם העובדה שאנו החקלאים מתעניינים מאד בהחלטת הממשלה בכל הנוגע ליבוא בשר מחוץ-לארץ.

בהתחשב עם כל העובדות האלה, אני מציע לכבוד השר להסכים להעביר הצעה זו לוועדה המתאימה. אני חושב שאפשר יהיה ללבן שם מספר נקודות רציניות. גבון הדבר כי הוועדה רשאית לשמוע מה מתכננים במשרדי הממשלה לא רק לגבי הבדואים, אלא גם לגבי הבדואים וגם לגבי החקלאים הנמצאים בנגב. לכן אני מציע להעביר את הצעת חברי-הכנסת טובי לוועדה המתאימה.

שר-האוצר ל. אשכול:

חבר הכנסת אולמרט בלבב כאן כמה יוצרות. הוא ציין למשל, כי רחוק יוש חקלאים הנאבקים עם הממשלה שלא תזמין בשר מחוץ-לארץ, אולי זה יפתור את השאלות. אני מודיע שהממשלה אינה מזמינה בשר מחוץ-לארץ.

מרדכי אולמרט (תנועת החירות):
 ההודעה משמחת מאד.

שר האוצר ל. אשכול:

ידוע שהיא השלימה עם הדבר שלא להביא בשר מחוץ-לארץ.

מצד שני אומר חברי-הכנסת אולמרט: גבון על הבצורת והחקלאים היהודיים. זה דבר יוצא מן הכלל. אני מודיע כי בשאלה זו מטפלת עתה ועדת הכספים, ואני מתחנחח על כך שציריכים עוד מספר מיליונים של לירות לכיסוי נזקי הבצורת. הדבר לא ייגמר בשום עצות פלא ודררשות פלא. זה ענין לוועדת הכספים, המטפלת בשאלת הבצורת שפגעה בחקלאים היהודיים ובבדואים ובכל מה שקשור בנוקי הבצורת. בתקציב שיובא בעוד כמה ימים תראו שמחפשים תרופות לענין הבצורת לכל הנוגעים בדבר. לכן נראה לי שיש להסיר את ההצעה מסדר-היום.

היו"ר י. ישעיהו-שרעבי:

חברי-הכנסת אולמרט, האם אתה עומד על הצעתך?

מרדכי אולמרט (תנועת החירות):
 כן.

היו"ר י. ישעיהו-שרעבי:

לפנינו שלוש הצעות: האחת — לרון בענין; השניה — להסיר את הענין מסדר-היום; והשלישית — להעביר את הענין לוועדה.

ה צ ב ע ה

ההצעה לקיים דיון בענין במליאה לא נתקבלה.

ההצעה להעביר את הענין לוועדה לא נתקבלה.

ההצעה להסיר את הענין מסדר-היום נתקבלה.

תופיק טובי (מק"י):

אתה רוצה להשאיר את המצב כפי שהיה בימי אברהם אבינו?

שר-האוצר ל. אשכול:

אנחנו רוצים להביא הגה יהודים מפזורים שיהיו במצבו של אברהם אבינו וימצאו אתו יחד בארץ. גם זו משימה.

אשתדך שילמה הממשלה סכומים גדולים או משלמת אותם עדיין. היא גומרת לשלם עכשיו סכום נכבד למדי. דומני שתוך שבועות מעטים ייגמר תשלום כל הסכום לגבי השנה שעברה. אין ספק שגם השנה מטפלים ויטפלו בניזוקי הבצורת, וכשם שיטפלו בניזוקי הבצורת באותה סביבה כך יובאו גם הבדואים בחשבון ויזכו ליטפול ולדאגה.

שטחי המרעה ניגדלו — זה נכון. אך אני מספק אם אפשר לפתור את הבעיה על ידי כך שיסל אלף צאן ו-10 אלפים גמלים, שהיו להם עד כה עשרות אלפי דונמים של שטחי מרעה, וינכרו לצפון. אינני יודע אם נפתור בזה הרבה; אולי נהרוס יותר משנעזור על ידי כך. חברי-הכנסת טובי אמר שנקבעו לבדואים שטחי מרעה גם בחלק יותר צפוני של הארץ. אמרתי שהממשלה תטפל בבדואים כשם שהיא תטפל בכל יתר האנשים באותה הסביבה. לפי מיטב ידיעתי כ-500 איש מהם מועסקים בקטיף בפרדסים. אבל כדרכו של חברי-הכנסת טובי הרי הוא מוסיף תמיד איזה טעם של מירוות. אפילו כאשר הוא מדבר על דבר פשוט כמו עזרה לנפגעי הבצורת.

תופיק טובי (מק"י):

לא אני המצאתי זאת.

שר-האוצר ל. אשכול:

לו הייתי יודע שאתה חי בכל מפי עתון "הארץ" או עתון אחר מחוץ ל"קול העם", ומה שנאמר שם אתה מוכן לקבל ולחזור על כך שלוש פעמים ביום: כך כתוב, כך נאמר, זה הדבר — דבר זה היה משאיר עלי רושם. אני יודע בדיוק מהו החומר הנמצא בידי. שאלתי את האנשים האחראים בענין זה כלפי הממשלה.

חמש מאות איש מבין האנשים האלה עובדים בקטיף בפרדסים. מכינים תכניות בשיתוף עם משרד העבודה לעבדי-דוד בסביבה ההיא. כלנו יודעים את השאלה הטעונה פתרון; אנו נחפש ונמצא פתרונות. לא נראה לנו שיש טעם לדון בזה בכנסת. הייתי מבקש את הסכמתו של חברי-הכנסת תופיק טובי להצעתו, להסיר את הענין מסדר-היום.

תופיק טובי (מק"י):

אני מצטער שאינני יכול לקבל את הצעת שר האוצר להסיר את הענין מסדר-היום.

אברהם הרצפלד (מפא"י):

מטפלים בזה. מדוע צריך לייחד את הוויכוח רק על הבדואים?

מרדכי אולמרט (תנועת החירות):

אדוני היושבר-ראש, כנסת נכבדה, שמענו את הצעתו של חברי-הכנסת טובי ואת תשובת השר. מבין העובדות שמסר חברי-הכנסת טובי, ישנן עובדות הטעונות בדיקה ועיון מלא. בקריאת-ביניים הצבעתי על העובדה שעדרי הבדואים בנגב גדלו מ-20,000 ל-100,000 ראש.

תופיק טובי (מק"י):

זה נכון. העדר גדל והוא לא צריך למות.

מרדכי אולמרט (תנועת החירות):

לא כל השנים היה הסבל רב. מצד שני, עובדה היא

ב. חוק בול בטחון (תיקון והארכת תקופת ההיטל) (תיקון), תש"ך — 1960 *

(קריאה ראשונה)

היו"ר י. ישעיהו־שרעבי:

אנו עוברים לסעיף ה' של סדר־היום — חוק בול בטחון (תיקון והארכת תקופת ההיטל) (תיקון), תש"ך—1960, קריאה ראשונה.

שר־האוצר ל. אשכול:

אדוני היושבי־ראש, כנסת נכבדה. אקצר בדברי גם למי ענכם וגם למעני.

בסוף חודש מארס השנה יפקע תקפו של היטל בול הבטחון. החוק המוצע בא להאריך את תקופת ההיטל לארבע שנים נוספות. תכליתו של היטל בול הבטחון היתה, כידוע, לגייס אמצעים לרכישת ציוד ונשק מגן לישראל. עלי להגיד כאן מתוך צער, שצרכי הבטחון של המדינה לא פחתו; להיפך, הנטל הרובץ הולך וגדל. לא יהיה זה סוד אם אומר שהכוחות הצבאיים של המדינות האויבות והעינות לישראל מתעצמים והולכים, וציוד צבאי זורם אליהן ללא הפוגה. מצב זה מחייב הגדלת תקציב הבטחון ועל כל פנים לא הקטנתו. אולם השנה לא הגדלנו את תקציב הבטחון, ותקציב זה בנוי על הכנסה מכול בטחון. אומדן ההכנסה מכול בטחון הוא 28 מיליון לירות, והוא מהווה חלק מהתקציב שהוגש עתה לכנסת. אם סכום זה לא יהיה, ניאלץ להקטין את התקציב ב־28 מיליון לירות.

זה אומדן ההכנסה מכול בטחון לפריטיו השונים: בול בטחון על נסיעות — 6,500,000 ל"י; בול בטחון על טלפו־נים — 5,500,000 ל"י; דואר וטלגרף — 3,250,000 ל"י; חשמל — 3,200,000 ל"י; בידרה — 1,250,000 ל"י; מסמ־כים — 4,500,000 ל"י; רשיונות למכוניות — 2,500,000 ל"י; רדיו — 1,300,000 ל"י.

אינני בא להציע עכשיו תיקונים לגופו של החוק. התי־קונים הדרושים יבאו בשלב מאוחר יותר. תכליתו של חוק זה היא להאריך את תקופת ההיטל, שיפוג בסוף חודש מארס, לתקופה נוספת של ארבע שנים, כפי שכבר ציינתו בראשית דברי.

יש לי הרושם שחברי הכנסת משחויים את כלי הדיבור שלהם לחיכוח על חוק זה. אם נגזר עלינו ויכוח — נקיים אותו, ובתום הוויכוח הזה אבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים.

היו"ר י. ישעיהו־שרעבי:

הדיון בחוק זה יהיה אישי, בגבולות של 10 דקות לכל משתתף בו.

רשות־הדיבור לחבר־הכנסת בדר, ואחריו — לחבר־הכ־נסת ספיר.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

אדוני היושבי־ראש, כנסת נכבדה. זוכר אני אותך רגע, כאשר היטלים אלה עמדו בפעם הראשונה על סדר־יומה של הכנסת. היה זה בחדשים אפריל—מאי 1956. רובם הוטלו בראשיתם כאשר הוטל יב מגן, וזכר אני כאשר הוטל עלינו לשלם את הוצאות מיבצע סיני, סיעתי הראתה אז יחס חיובי להיטלים אלה, והצביעה בעד בול בטחון. בומנו, כאשר הוטלו יב מגן וכול בטחון, הבינונו שיתב המגן הוא מס יוצא מן

הכלל לשנה אחת, ובול הבטחון אף הוא מס מיוחד, מס לשעת חירום המוטל לשנה אחת. ולכן אנו, אנשי האופוזיציה, לא התנגדנו למסים אלה, ובמקרה אחד הצבענו בעד. במקרה זה לא היינו מה שקורא חברו של מר אשכול, ראש הממש־לה — „אופוזיציה בלתי־אחראית“.

פרי הנצחון של הצבא במיבצע סיני בוזבו, הופקע ונמחק. אולם המסים נשארו. כיצד נשארו מסים אלה? יש הארכה אריתמטית ויש הארכה גיאומטרית. תחילה האריכו את המס לשנה אחת, אחר־כך לשנתיים, ועכשיו אין מציעים הארכה לשלוש שנים אלא לארבע שנים. ובשנת 1964 — אם לא ישתנו פני הדברים במדינה, וממלא מקום ראש הממשלה בוודאי שותף לדעתו של ראש הממשלה שמפא"י תשלט במדינה הזאת לעולם ועד — יציעו בוודאי להאריך תוקפם של מסים אלה לשמונה שנים ואחר־כך לשש־עשרה שנה. אני שואל: לשם מה כל המשחק הזה? לשם מה כל ההסוואה של בול בטחון?

אדוני ממלא־מקום ראש הממשלה ושר האוצר, אנו היינו רוצים שעניי הבטחון הממשיים יהיו מחוץ לאותם חילוקי־הדעות שקיימים בינינו. ולכן אנו מבקשים שלא תטשטש את הגבולות. ובדברייך היום עשית זאת. אתה אמרת שאם לא יוחלט על 28 מיליון לירות אלה, יחסרו בתקציב 28 מיליון לירות. אין זה מקרה שאמרת כך ולא אמרת ש־28 מיליון אלה יחסרו בתקציב הבטחון. 28 מיליון אלה יחסרו בתקציב הכללי. מדוע הוכנס שם הבטחון לענין זה? אני יודע שתקציב הבטחון כלול בתקציב הכללי של המדינה. אבל אין קשר ישיר בין מסי העקיפין הנגבים תחת כותרת זו ובין עניני הבטחון. מבינה קויה, מס הכנסה הוא מס הכנסה לבטחון, ומס קניה הוא מס קניה לבטחון, ומס אף הוא מס בטחון. לממשלה יש אפשרות להטיל מסי עקיפין, בהתאם לחוקים, בקצב בוק. רוב המסים הללו אפשר להטילם בקצב בוק לא לשנה, לא לשנתיים ולא לארבע שנים, אלא עד אותו יום שיקום מישור ויחוסלם. אתם משתמשים כאן בכותרת בלתי־יכוונה. אבל אין תהילה בענין של כותרת. זהו ענין של חינוך העם. תחילה אומרים לעם שעליו להסכים למס מיוחד לתקופה מסויימת באופן יוצא מן הכלל. אולם אחר כך העם לומד לדעת שכמעט כל מס שנכלל בכותרת של מס חירום ומס מיוחד — חוץ מיוצא מן הכלל אחד — נהפך למס קבוע. בשנת 1948 היתה תוספת מלחמה למס הכנסה. האריכו אותה לשנה—שנתיים, ואחר כך כללו אותה במס הכנסה. היה מס קליטה במשך שנה אחת, אחר כך האריכו אותו וכללו אותו במס הכנסה. היתה תוספת מוניציפאלית — אף היא נכללה במס הכנסה. הוא הדין למסי עקיפין ולכל תוספת זמנית.

בומנו, מר אשכול, באת לכאן לדרוש היטלים נוספים למימון העליה ממארוקו. חברה־הכנסת שרת דיבר או על ברר, על סלקציה (ידוע מה יצא מזה), ואתה דיברת על מסים למען עליה ממארוקו. מסים אלה קיימים עד היום הזה. זה היה ב־1955. כיום אין עליה ממארוקו, היא הופסקה מזמן ולא תהיה בזמן הקרוב. אבל תוספת למסים למען העליה ממארוקו קיימת.

אני בטוח שתהיינה תוספות למען פיצויי הבצורת. היה נסיון לשכנע אותנו שמס נסיעות ומסים אחרים מוטלים למען

כאשר הוטלו כל המסים האלה, כולל יתב מגן, הוגד או לוועדת הכספים כי החשבון של מבצע סיני לא הובא במלואו למליאה; לא זכורים לי עכשיו המספרים ואין זה משנה ברגע זה, אם כך וכך מיליונים פחות או יותר. הטלת יתב המגן הישיר והטלת כל מסי העקיפין, כפי שהוטלו, היו מיועדים ומכוונים ומתושבים לכיסוי החשבון של מבצע סיני. כאשר הובאה לאישור המקדמה הראשונה של בנק ישראל, לכיסוי חלק מהחוב הזה, וכן כאשר הובא הסכום השני של 90 מיליון לירות—מקדמה נוספת לכיסוי החשבון הזה, נערך החשבון מחדש והיה ויכוח בוועדת הכספים, שהדיו הגיעו גם למליאה, אם החשבון של מסי אלה או אחרים הוא מדויק או לא מדויק לכיסוי החשבון המלא של חוב מבצע סיני.

לפי כל החשבונוט מסתיים כיסוי של החשבון הזה כבר בשנת 1959/60. כל היטל של בול בטחון בשנת 1960/61 בכל אופן אינו מיועד לאותה מטרה שהציבו להיטל הזה בזמנו: כיסוי חשבון מבצע סיני, — אלא למטרות בטחוניות אחרות.

אינני צריך להרגיש כאן, כי סיעתנו היתה תמיד בעד כל היטל לפנינו בטחון אשר הוכח הצורך בו, ולא היתה אף פעם מניעה, לאו דווקא בצורה של היטלים, להקציב לרשות הבטחון כל סכום שהיה נדרש, בין אם היה ברור מראש המקור לכיסוי ובין אם לא היה ברור. אולם לא בעיית הבטחון עומדת לפנינו, אלא בעיה — אם מותר לקרוא לא כך — של מוסר הממשלה, והשלטון והכנסת כלפי הציבור.

אין זה המקרה הראשון, אך במקרה זה במיוחד הוטל המס לפי חשבון ולא לפי מטרה סתמית בלבד. ואם בתקופת העליה ממארוק הוטל מכס נוסף על מלט, הרי המכס הזה של מלט נוסף עליו הרבה מים והוא נדבק אל המכס גם לאחר שעברה תקופת העליה המיוחדת ממארוק. אולם כאן, במקרה זה, היה המס הזה מכוון לחשבון מספרי ברור ומדויק, אשר הוגש על ידי השלטונות השונים לאישור. ואם באים אנו היום ומאריכים את המס הזה, הרי יש בכך מידה רבה מאד של אי־צדק כלפי הציבור. אין זה הוגן.

כשאנו דנים בשעת חירום על היטלים שונים, הרי כל הגוונים של הכנסת, כל אחד לפי ראות עיניו ולפי השקפת עולמו, מקבל היטל מסויים על מצרך מסויים. על הכנסת מסויימת ובגובה מסויים, גם אם אינו מסכים לכך. אולם משעברה תקופת העליה המיוחדת ממארוק. אולם כאן, במקרה זה, הבעיה היא: איך יש להטיל היטלים או מסיים במקרה שיש צורך בהכנסה נוספת מיוחדת, או משולבת, לכיסוי עינינו בחשבון, כי הרי על ההוצאה אין ויכוח. הויכוח הוא על מקורות ההכנסה — מאין נקבל את הכסף. בשעת חירום — שאני, אך בשעה שאינה שעת חירום, אני חייב לדון על מקורות ההכנסה ננקודת ראות אחרת מאשר אני דן בהם בשעת חירום גופא.

אם את מאריכים תקפת של מסיים, אשר כמעט מכל חלקי הכנסת הסכימו לנחיצותם והצדקתם בשעת חירום, אין זה מוצדק לומר: אנו מאריכים אותם המסיים על אותם המצרכים לתקופה של ארבע שנים נוספות.

אם המצב הוא כזה, שתקציב הבטחון אינו מתאון, הרי יש מקום לדון אם אפשר למצוא לכך פתרון בתוך התקציב. אם ייאמר לנו, כי תקציב זה לא ניתן לאיזון ויש הכרח בהכי נסה לכיסוי תקציב הבטחון, הרי זה עומד מעל לויכוח, כדין הוצאות אחרות, אך אני חייב לדון על מקורות ההכנסה האחרים בתקופה של היום ולא לפי מצב שהיה לפני ארבע שנים.

סיוויי הבצורת. אלא ששם הייתם פחות עקביים, כי לא הצעתם מסיים אלה לשנה אחת, אלא כמסי קבע, כאילו הייתם מצפים לבצורת מדי שנה בשנה.

זהו חינוך רע, אבל לא רק חינוך רע. ישנם מסיים המתנגדים לשכל הישר. למשל, מס על חשמל או מס על טלפון נים. אמרת כאן היום, בתשובה לדברי, שמצב חברת החשמל הוא כזה משום ששומרים על תעריפים אלה. אדוני שר האוצר, אין זה כך. מחיר גבוה יותר המוטל על מצרך מסויים מביא לידי צמצום הביקוש. כאשר חברת החשמל דורשת כיום להוריד תעריפים מסויימים, היא עושה זאת משום שנתברר שאנשים אינם משתמשים בחשמל ושכרו של המחיר הגבוה של החשמל יוצא בהפסדו. יוצא אם כן שחברת החשמל אינה יכולה לספק את החשמל לצרכים מסויימים, שהיא מספקת אותו בהפסד. אין זה בדיקו כך, אבל מכל מקום מה הטעם להטיל מס על חשמל כשיש חברת חשמל, מה הטעם להטיל מס על טלפונים ורדיו כאשר יש לכם דמי רשיון רדיו ותעריפי טלפונים? האם הכוונה בזה שלא לתת לשירות השידור את ההכנסות האמיתיות מן הרשיונות, ולשם כך לדרוש אחר כך את השירותים המסחריים?

הרבר הזה מטשטש את כל מבנה המחירים והתעריפים. זה עיוות גמור של המחירים. האם כך אפשר לבנות משק מסודר?

יש עוד עובדה אחת: האם במדינת ישראל המצב הוא כזה שכל המצרכים, הטובין, השירותים מתחלקים לשני סוגים — אלה שמשפיעים על האינדקס ואלה שאינם משפיעים עליו? וכל מה שאינו משפיע על האינדקס יש להטיל ולהטיל עליו, וכאשר הוא משפיע על האינדקס, אין להטיל עליו דבר נוסף? ואם אריך לייצב את האינדקס למען תוספת היוקר, איי אפשר להוריד אפילו תעריף מסויים? האם זה משק כספיים או משק מסיים תקין?

אלו הם 28 מיליון לירות, אדוני היושב־ראש. בזמנו, פניתם אל הציבור וביקשתם להוציא את הפרש הזה, הנובע ממסיים אלה לגבי המדד, כי הפרש עלול להשפיע על תוספת היוקר. דרשתם להוציא אותו מחישוב תוספת היוקר, מכיוון שהוא בל למען הבטחון — וניתנה הסכמה לזה, גם מצד הסתמדרות גם מצד כל השכירים. כל מקבל תוספת היוקר, אבל האם יש הצדקה היום לבלו בטחון ממש — מס שהוטל לשנה, לשנתיים ומן השנתיים הוארך לארבע שנים? האם יש הצדקה להמשיך ולשמור על אותו סילוף תוספת היוקר? על כך צריכים לומר משהו, לא רק אני ולא רק חברי הנכבד חבר־הכנסת יוסף ספיר, אלא כל חלקי הבית. אני רוצה לדעת מה חושבים כולם בענין זה. מבחינה זו אני מציע להחזיר את הצעת החוק לממשלה, למלא מקום ראש הממשלה ולשר האוצר גם יחד, ואפילו לראש מחלקת ההתיישבות.

יוסף ספיר (הציונים הכלליים):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. אינני מתכוון אגב דיון בחוק בול בטחון לדבר על התוצאות הפוליטיות של מבצע סיני; גם לא על בול בטחון להמשך שלטון מפא"י לארבע שנים, כפי שדיבר חברי הנכבד חבר־הכנסת בדר. בשטח זה, אדוני שר האוצר, אני מוכן לפשרה; אני מסכים בענין הבול אך שולל את נימוק הבטחון. אני שולל את היטל המוסרי להמשך המס הזה והרחבתו.

בהתחשב עם הנימוקים שניתנו בהטלתו, הרי המשך הטלת המס הזה היא בכחינת מעשה הנעשה under false preferences — בחירום עברי: «בטענות כוזבות» — אבל בעברית זה נוסח חריף במקצת.

— חוק בול בטחון (תיקון והארכת תקופת ההיטל) (תיקון) (י. ספיר, אידלסון, בדר, סנה) —

ודאי שזה יגדיל את ההכנסה ועל ידי כך תוכל המדינה להשתמש בכסף זה לצרכי הבטחון.

היושב בוועדת הכספים של הכנסת ובוועדת החוץ והבטחון יודע את הענינים ואינו יכול להעלים עין מהמצב בו אנו נתונים. אף אינו יכול לבוא ולומר כי הגיעה השעה לא לדאוג לבטחון במיוחד. הלוואי ונגיע לכך, שלא יהיה הכרת להפנות אמצעים גדולים לצרכי בטחון.

אני יודעת מה יטען חברי-הכנסת סנה, שידבר אחרי. בוודאי יאמר, שההוצאות לעניני בטחון הן ככלל בבחינת בזבוז. אני יודעת מה יגיד.

משה סנה (מק"י):

אם את יודעת, הרי אהיה מוכרת לומר משהו אחר.

בבה אידלסון (מפא"י):

אשמח מאד אם תשנה את דעתך, אולם אלה הם דבריך במשך אחת-עשרה שנות קיומה של מדינת ישראל. אך אחרת ושונה מזו היתה עמדתם של אנשי תנועת החירות ומפלגת הציונים הכלליים במשך כל השנים הללו, שהיו תומכים בת"כ בעיות האלה בראותם אותן כראשונות במעלה מבחינת צרכי המדינה. הייתי יכולה להבין אותם לו היו מביאים הצעה בדבר הטלת מס גלובלי אשר יבטיח את עניני הבטחון עד אשר יבוא השלום. אבל הם אינם מציעים הצעה כזאת. הם אומרים שלא צריך להמשיך בהטלת בול הבטחון, אם כי הם יודעים שזה יפגע בהיקף תקציבי הבטחון. הרי שמעתם שהמדובר הוא ב־28 מיליון לירות. האם סכום זה יחסר רק לשיכון, האם הוא יחסר רק לחקלאות, האם הוא יחסר רק לכיסוי נזקי בצורת? סכום זה יחסר גם לעניני בטחון. אינכם יכולים להעלים עין מזה.

אמנם ההוצאות של מבצע סיני כוסו. ברור שאיננו נמצאים במצב של מערכת סיני, אבל אנו נמצאים במצב המחייב אותנו לדאוג מוגברת לבטחוננו, אולי הרבה יותר מאשר בזמן מבצע סיני. ולכן אסור לנו לחתר על הכנסה זו.

יוסף ספיר (הציונים הכלליים):
הצעתי לדון על כך.

בבה אידלסון (מפא"י):

אתם יושבים באותם מקומות שבהם דנים על עניני בטחון, נציגים יושבים בוועדת הכספים וגם בוועדת החוץ והבטחון, ואתם שותפים לכל הרינונים הללו ויודעים את המצב. אני סבורה שזהו חוסר אחריות להעלים עין מהמצב ולדבר בכנסת דברים כגון אלה. לכן אני חושבת שאין יסוד מוסרי לדברייכם.

אני מציעה להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים, לשם דיון בה.

משה סנה (מק"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אפשר ללמוד קל-וחומר: סיעות שהתלהבו ממבצע סיני, סיעות שביקרו את הממשלה על שהיא כוששה לפתוח בו, סיעות שהמריצו את הממשלה לעשות אותו, שהתלהבו בתוך המעשה ולאחר המעשה, סיעות אלו אינן שרות לשלם את החובות שנשארו מימי המבצע, — קלי-וחומר אותה סיעה שהתנגדה למבצע, ואשר ממילא התנגדה למימונו, לעומס שהוטל על המוני העם לשם ביצוע המבצע הזה, אשר ככל שאנו מתרחקים ממנו בזמן, כן מתרבים האנשים בארץ המבינים שהוא הביא יותר נזק... .

משום כך אני מציע להחזיר הצעת חוק זו לממשלה, על מנת שלאור הדיון בתקציב תביא הצעה שנוכל לדון בה ולקבלה, בהיותה מותאמת למצב הנוכחי ולא למצב שעת חירום, שהיום איננו עוד, וכעיקר כשהמדובר כיום איננו בחשבון מיוחד שהיתה לו הצדקה, אלא בהוצאות בטחון כלליות, שעליהן אני חייב לדון מנקודת ראות אחרת לגמרי. על כן אני אומר: אין מקום לחוק זה ויש להחזירו לממשלה.

בבה אידלסון (מפא"י):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. כאשר שמעתי את דבריו של חברי-הכנסת בדר, הצטערתי על מצבו הקשה.

יוזנן בדר (תנועת החירות):

אני מודה לחברת-הכנסת אידלסון על השתתפותה בצערי.

בבה אידלסון (מפא"י):

מצד אחד הוכיר לנו חברי-הכנסת בדר אותם הימים הטובים, כאשר סיעת חירות בכנסת ראתה לעצמה חובה לתמוך בדברים הקשורים עם הבטחת עניני הבטחון. אולם מצד שני השתדל להוכיח לנו, כי הצעה זו לתיקון חוק בול בטחון והארכת תקופת ההיטל אינה מוצדקת. ומה הם נימוי קיו של חברי-הכנסת בדר?

קודם כל, הוא אומר כי הוא מיואש, — ושוב אני מש"תתפת בצערו. הוא טוח כ"מפא"י שהגיעה לתוצאות חסור בות בבחירות לכנסת הרביעית תגיע לתוצאות חיוביות גם בכנסת התמישית, ועל כך הוא מצטער ובוכה. אני שמחה על הכבי הזה, כי הוא הוסיף לי תוספת בטחון, שאכן מפלגתי תעלה, אולם בתקוה מבוססת זו עדיין אין כל סימן לסיפוק צרכי הבטחון, גם אם חושב חברי-הכנסת בדר שמפא"י תאריך ימים ותהיה בשלטון גם בעוד ארבע שנים, הרי אין זה מבטיח את סיפוק צרכי הבטחון, אלא יש לבחון את ההצעה להאריך את תקופת ההיטל לאור המצב הבטחוני שאנו נתונים בו.

חברי-הכנסת בדר מוכיר לנו, כי הוטלו היטלים שהיו קשורים במצבים מיוחדים שבהם היתה נתונה המדינה. ייתכן שיש באמת בארץ הזאת אנשים המשלים את עצמם וחיים בעולם של טפשים בהרשונות לעצמם לא לראות דברים שהם רואים ולהסיק מכך מסקנות לא נכונות. נכון שבמשך תקופת קיומה של מדינת ישראל הוטלו היטלים שונים, בולים מיוי חדים, מסים מיוחדים, הקשורים עם קליטת העליה, וכן הוטל ייב מגן הקשור עם עניני בטחון, ובול בטחון הקשור עם עניני בטחון לאחר מבצע סיני. כל זה נכון. מדינת ישראל ה"תה במצב קשה בגלל הצורך לקלוט עליה המונית וסיפוק צרכי הבטחון שלה. אולם אינני מתארת לעצמי שיש אדם אחד במדינת ישראל, היוודע את הנעשה בישראל ומסביב לה, בארצות שכנות, שיאמר כי אין אנו נתונים עוד בתקופה של חירום.

לפיכך מתמלאה אני על חברי-הכנסת ספיר, האומר כי המשך הטלתו של בול בטחון איננו מוסרי. ייתכן שלא מוסרי הוא המצב בו אנו נתונים, אולם בכך לא אנו דאשמים. אולם מדוע אין זה מוסרי להטיל מסים כדי להגדיל את ההכנסה ולאפשר לממשלת ישראל להגביר את אמצעי הבטחון? האם יכול אחד משני חברי הכנסת שקדמו לי לומר, כי אנו נתונים במצב שאיננו מחייב עוד להגדיל את ההכנסות לצרכי הבטחון?

חברי-הכנסת בדר מסתמך על דבריו של שר האוצר, שאמר שכול הבטחון יגדיל את הכנסות המדינה והוא מוסיף וטוען ששר האוצר אמר, כי כסף זה יוסנה לעניני בטחון.

בבה אידלסון (מפא"י):
 הבטחת משה.

משה סנה (מק"י):
 ואקיים הבטחתי.

מס קליטה; אם מכינים מבצע צבאי — מטילים יב מגן וכול בטחון; אם יש בצורת — עומדים להטיל מס מיוחד לפיצוי בצורת. אין שיטת מסים תקינה, המבטיחה את ההכנסות ואת ההוצאות בתקציב בהתאם לצרכים שהכנסת קובעת אותם כחיוניים באותה שנה. זוהי שיטה סדירה ותקינה.

יוסף ספיר (הציונים הכלליים):
 אבל אין בצורת במסים.

משה סנה (מק"י):

הממשלה מחפשת כל פעם תירון סופולרי בקרב הציבור באותו רגע להטלת מס חדש, בהנמקה כי הוא נועד למטרות שוות לכל נפש, כביכול, מדוע לא יוטל מחר מס מיוחד לצרכי סעד? מדוע לא יוטל מס מיוחד לצרכי חינוך? מדוע לא מס מיוחד לאישפוז חולי הנפש? יהיה לנו איפוא „מס משוגעים“ — מדוע לא? וכל מס כזה שהומן גרמו, כביכול, נהפך למס קבוע. אני רואה לפי הבעת פניו, שמר אשכול אומר לעצמו: אולי גם זה רעיון? לאחר שכל ההצעות לסדר היום והסרו היום לפי הצעתו מהפרק, צצה במוחו מחשבה, אולי להטיל מס על הצעות לסדר היום.

אין לכך גבול. נוהג זה הוא נוהג נפסד. המדינה צריכה לגבות מסים בפרופורציה נכונה, לחלק אותם לפי הצרכים הנקבעים כל שנה כצרכים חיוניים. קביעת מסים לצורך מסויים — זהו דבר נפסד, גם כאשר הצורך קיים ואינו מוטל בספק; על אחת כמה וכמה כאשר מלכתחילה היה סבול, ועתה עבר זמנו ובטל קרבנו.

הדבר האחרון, ובהו אני מסיים, אדוני היושבראש — מציעים לנו עוד מס עקיף. הפרופורציה בין המסים, או יותר נכון הדיספרופורציה בין המסים הגיעה השנה לשיאה. מסי העקיפין על כל צורותיהם הגיעו ל-63.5% בתקציב המדינה, וכל מס עקיף, בעיקר כאשר הוא מצטבר לשאר המסים הקיימים, זורו מס הפוגע דווקא בבלי האמצעים.

מכל הטעמים הנ"ל מציעים גם אנחנו להחזיר את הצעת החוק לממשלה.

אברהם הרצפלד (מפא"י):

כבוד היושבראש, כבוד חברי הכנסת. סבורני שאני פטור מלענות לקודמי, חברי הכנסת משה סנה, אשר דיבר בכיוון הפוך. גם ביתס לסיסמה של אהבת המולדת, הכיוון הפוך. איני מספקס לרגע קט וברור לי שחברי הכנסת משה סנה וחבריו לא יתמכו בהצעה של בול בטחון — לא היום ולא אתמול, לא לפני 11 שנה ולא מחר, ולא באיזה יום שהוא. אם זה נחון או לא נחון — הוא יודע, אבל אמר את ההיפך. זה יעודו ותפקידו, אני מתבייש כי עלי לדבר בצורה כזו, אבל זה מגיע לו, אפילו ביד רחבה. ותקבל את זה כמו שאני אומר זאת.

אשר לגופו של ענין, וביחוד לדברי שני החברים בוועדת הכספים, הרי עליהם אני מתמלא עד למאד — על חברי הכנסת ספיר ועל חברי הכנסת בדר. מה אמר שה שר האוצר? שכל הענין של בול בטחון מסתכם בכסומים עצומים, בכסום של כ-28 מיליון ל"י. אני אומר: היום זה נקרא כסום עצום. קשה להבין את הבית הזה, קשה להבין את האופוזיציה...

עזרא איכילוב (הציונים הכלליים):
 את הקואליציה אתה מבין?

אברהם הרצפלד (מפא"י):
 לסעמים.

כיוון שהתנגדנו למבצע ולמימונו, ברור שאנו מתנגדים להארכת תוקף היטל, בין אם הוא בא לתשלום הגרעון מאו, ובין אם הוא בא להכנת רפטיציה של המבצע ההוא.

ומה שנוגע למשנה שלמדה חברת הכנסת בבה אידולסון במשך אחת עשרה שנה על עמדת המפלגה הקומוניסטית — אני רואה שבכל זאת זוהי פקולטה כזאת שאחת עשרה שנות לימוד בה אינן מספיקות. אילו הקשיבה חברת הכנסת בבה אידולסון למה שאנו מציעים בעת הדיון על התקציב בקשר לעניני בטחון, היתה לומדת שני דברים: ראשית, שאנו מחולקים לגבי מדיניות הבטחון עם הממשלה; אנו רואים את בטחון ישראל בכיוון אחר, לפעמים בכיוון הפוך מאשר אותה דרך שבה הולכת הממשלה, למשל לאותו דרך שהוליכה את רגש הממשלה ישר לאדנאור. יש מי שחושב שזה לבטחון, ויש מי שחושב שזה מנוגד לבטחון.

בבה אידלסון (מפא"י):
 אצלך הכל הפוך.

משה סנה (מק"י):
 הפוך להפוך — זה יש.

שנית, אנו עומדים על כך שלמדינת ישראל נחון צבא הגנה לישראל, פשוטו כמשמעו: צבא להגנה ולא להתקפה; לישראל ולא לבריתות צבאיות — אזוריות או אטלנטיות. כל הצעה תקציבית שלנו לגבי היקף תקציב הבטחון — באין לנו אפשרות לדון על מבהו, אלא רק לגבי היקפו יש לנו אפשרות להגיש הצעות — מכוונת להתאים את היקף התקציב למסגרת המאפשרת את הגנת ישראל. לא הצענו אף פעם קיצוץ אשר מטיל בספק את עניני ההגנה, הבטחון והעצמאות. לכן אני מבקש שלהבא הורעות בשם המפלגה הקומוניסטית על מדיניות הבטחון שלה — מוטב שלא תימסרנה על-ידי חברת הכנסת בבה אידולסון.

(חברת הכנסת ב. אידולסון קוראת קריאת ביניים)

מה פשר הקריאה שלך על הספוטניקים של ברית המועצות? היא רק מעידה על כך שאת רואה את עניני בטחון ישראל כמנוגדים למדינת הספוטניקים. האם לא זה פירוש קריאת הביניים שלך? לזה אנו מתנגדים. למדתי פעם את המקצוע הזה לדעת מאין באות סליטותמה. כאשר מדברים על בטחון ישראל — כואב לך עיני הספוטניק. הוא אשר אמרתי: דרוש צבא הגנה לישראל ולא לברית אנטי סובייטית, לא לברית עם אדנאור. לא עיסקות נשק עם גנרלים של היטלר. על כך אנו מחולקים בדעותינו. אני קובע שיהודי השולח נשק לגנרלים של היטלר, פועל בניגוד לבטחון ישראל; בכל אוסן ממנו לא אלמד לקח בענין אהבת מולדת. אין פה איש באולם אשר ילמד אותי אהבת מולדת ונאמנות לבטחון ישראל, לא מאלה הנוכחים כרגע באולם ולא מאלה שיש להם כסאות באולם הזה והם פנויים ברגע זה.

ואשר לדברי הנואמים האחרים על החוק המוצע, הרי כבר נאמר, שיש כאן נוהג נפסד לסחוט כספים מהציבור באמתלת מטרות מיוחדות. לא די שיש לנו מסים ישירים על רכוש ועל הכנסה, לא די שיש מסים עקיפים מופרזים על הצריכה, הנה יש לנו סוג שלישי של מסים — מסים לשם תכלית מסויימת בתקציב. אם צויה תוספת עולים — מטילים

ישיבה ע"א, ט"ז אדר תש"ך (15 מארס 1960)

— חוק בול בטחון (תיקון והארכת תקופת ההיטל) (תיקון) (איכילוב, הרצפלד, א. מרידור, כסה, בדר, בן־ישראל, בדר, אשכול) —

עזרא איכילוב (הציננים הכלליים) :
אינך מוכרת להבין.

אברהם הרצפלד (מפא"י) :

אם אין אני מוכרת להבין את הקואליציה...

(קריאה : את האופוזיציה.)

אני אומר, אין אני מבין את האופוזיציה, וביחוד אותם חברים שאני יושב אתם יחד בוועדת הכספים. רק היום דננו בענין זה, לפני שעות מספר, ודיברנו גם על ענינים אחרים, המעניינים את כולנו. וקשה לי להבין דבר אחד, שבשום אופן אינו עולה בקנה אחד עם הדברים האלה: איך אפשר לדבר על הוצאה ועל תביעה להגדלת ההוצאה? רק לפני שעה קלה דיבר חבר־הכנסת אולמרט למען החקלאי בקשר לבצורת. נדמה לי שלא היה לו כל ספק שקיימת דאגה רצינית, דאגה מטעם שר האוצר, מטעם ראש המחלקה להתיישבות, ומטעם הממשלה, איך להבטיח סכומים ניכרים לכיסוי נזקי הבצורת, ובתוך זה כלולים גם הברודאים. הכל ידוע, ובכל זאת משתקים על הבמה הזאת כמו שמשחקים באמת על במה.

אני מתפלא עד כמה איך אפשר להעלות על הדעת שבמס זה נכסה את נזקי הבצורת. יש מי שאמר: "מס בצורת"; לעת עתה איש לא הוציע מס בצורת ואין מציעים מס בצורת.

הפעם הועלה הענין של בול בטחון. חושבני שלא פקע כוחו גם היום.

אליהו מרידור (תנועת החירות) :
פקע כוחו, כל שנה צריך בול חדש.

אברהם הרצפלד (מפא"י) :

אתה יושב זו השנה הראשונה בכנסת, אבל עליך לדעת שענין הבטחון לא פקע על פי היום. מי שמדבר על בטחון, אל יעירב ואל יחליף את עורו וידבר על חוסר בטחון.

אליהו מרידור (תנועת החירות) :
איש אינו חולק על זה.

אברהם הרצפלד (מפא"י) :

אותו חבר־הכנסת בדר שדיבר בשמך, הוא יודע עד כמה זה יפגע בבטחון.

אליהו מרידור (תנועת החירות) :
לא הכנת את חבר־הכנסת בדר.

אברהם הרצפלד (מפא"י) :

אם אינו מתנגד, אני לוקח את דברי בחזרה.

יונה כסה (מפא"י) :

הוא בעד בטחון ונגד מטוס.

אברהם הרצפלד (מפא"י) :

בדיוק כך. אם אדם הוא בעד בטחון, ואני יודע שהוא בעד בטחון, איך אפשר לדבר נגד היטל זה? הוא יודע באיזה מצב אנחנו נמצאים ואיך אנחנו זאבקים בוועדת הכספים. בכל אופן הוא יודע יותר ממך. גם חבר־הכנסת היושב עלייך, חבר־הכנסת ליון, יודע זאת. איך אפשר לעלות על הבמה הזאת ולהגיד שאין צורך בבול בטחון? הוא הדין לחבר־הכנסת ספיר.

אבל לא רק בבטחון המדובר; אנחנו נמצאים במצב קשה שאין להתעלם ממנו. כל אדם ואדם מסוגל להבין זאת. ובכל זאת אומרים דברים מנוגדים ובהבדלים כאלה מקצה לקצה.

השנה הזאת היא שנה מיוחדת במינה בהרבה מאד דברים, אנחנו גם יודעים איך התקציב שלנו הגיע לשולחן הזה, איך בא לבמת הכנסת, ואנחנו יודעים איך נכלכל את מעשינו כדי לאזן את התקציב הזה. לא די שאין מאמצים את המוחות והכוחות כדי להגדיל את האפשרויות לכיסוי הצרכים הבלתי־רגילים, של שעת חירום ממש, — אלא על כל דבר שמביאים הנה, על כל מס ומס, יאה ישיר או עקיף, יאה זה היטל בצורה כזו או אחרת, אתה שומע על פועם אותה המנגינה: יש להחזירו לממשלה, כאילו יודעים מראש שיש מיותר ושהעומס גדול מנשוא. הכל יודעים שהעומס גדול, אבל עומס הצרכים גדול הימנו. אולי לדידי זה יתר על המידה, אבל התביעה קיימת, ואם היא קיימת, במה תכסה אותה? בפשטות לא יכולתי להבין את התנגדותה של האופוזיציה, אשר יודעת את הדברים על בוריים, ויודעת בכמה זה יפגע, ובאיוו מידה ייגרם נזק אם לא נקבל את הדבר הזה כפי שהוא.

יוחנן בדר (תנועת החירות) :

אולי תציע מס על קיבוצים שאינם משלמים, על "תנובה" שאינה משלמת, על "המשכיר", על הצרכניות שאינן משלמות?

גדעון בן־ישראל (מפא"י) :

אתה עוד חוזר על הכרזתה הזאת?

אברהם הרצפלד (מפא"י) :

אני מודה לך על קריאת־הביניים, כי כתוצאה ממנה הייתי יכול לתת לך תר מיוחד במינו. הרי אתה יודע באיזה מצב נמצאים השנה כל אלה אשר נקבת שמותיהם, ואיני רוצה לומר לך מלה קשה, אבל אתה יודע היטב עד כמה חסאת במה שאמרת.

יוחנן בדר (תנועת החירות) :

אני יודע שזו אמת.

אברהם הרצפלד (מפא"י) :

אמרת דבר שאיני רוצה לקרוא לו בשמו. אתה אמנם מובטח בפרנסתך ואלה אינם מובטחים בפרנסתם, במיוחד השנה, ואת זאת אתה יודע היטב. אני חושב שגם חבריך, כאשר ישמעו את דבריך, צריכים לתת לך אותו התו שאני חושב עליו, ושכל אחד יכול להבין מה הוא. גם אתה מבין ודאי.

לכן, אם אתה טוען שמכאן יבוא הפתרון לבטחון, גם לבצורת וגם לכל יתר הדברים, כאילו אתה אינך נוגע בדבר, קשה לי להבין, ומתאפק אנוכי בכל כוחותי מלומר מלה קשה למישהו, אם כי היא מתבקשת מאלוה. האם עד כדי כך הגענו שנדבר בשתי שפות? זהו בלתי־אפשרי, חברים. זה מבייש, ואם אין זה מבייש אותך, אותי זה מבייש. אני בכל זאת אומר, חברים, הואיל ואין זו הפעם הראשונה וגם לא האחרונה שנערוך ויכוחים כאלה, הרי צריך להיות גבול מסוים לדיבורים, צריך, לפחות, לגבי דברים מסויימים לעצור ולחסום את הפה, ובשתיקה כהודיה לקבל את הצעת שר האוצר כשאלה זו של בול הבטחון.

שר־האוצר ל. אשכול :

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. אני מלא תמיהה, ואולי אפשר לייחס זאת לשעה המאוחרת, על אשר מכל מה שעמד לפנינו הערב, הווקא בסעיף זה ההתממו הרוחות. אני גם תמה על עצם הויכוח, אולם אם אמר כאן חבר־הכנסת סנה שאותו צריך להבין, הרי זה מגיע לוי. הוא התנגד לכל הענין מתחילתו ועד סופו, וזה מגיע לוי. לא קשה גם להבין את

שר-האוצר ל. אשכול :

חבר-הכנסת ספיר, מכריזים בציבור מה שהכנסת מחי ליתה. אותה הכנסת — הפה שאסר הוא הפה שהתיר. זהו החוק החדש. אתה מתחוכה עלי, ועבודתך, אני בכל זאת רוצה לקבוע : הוויכוח על התוכן, או על השם ?

יוסף ספיר (הציונים הכלליים) :
 לא על השם כי אם על התוכן, לא של ההוצאה.

שר-האוצר ל. אשכול :

אלא של מה ?

יוסף ספיר (הציונים הכלליים) :

של ההיסל, שנעשה או מתוך הרגשה של שעת חירום. היום אני מוכן לדון בהצעות אחרות, לא באלו.

שר-האוצר ל. אשכול :

אני תדון.

עקיבא גוברין (מפא"י) :

זו הפעם הראשונה שאתה שומע את הנאומים הללו ?

שר-האוצר ל. אשכול :

חבר-הכנסת ספיר, הרי הענין מובא לכנסת כדי שיהיה דיון. לא אני אמרתי שהדיון הנה יהיה אישי ; לא אני אמרתי שיהיה מצומצם. תדונו לילה שלם, שבע שלם, ואם הכנסת מחליטה וקובעת — זה החוק וזאת אומרים לציבור. בינתיים הזכירו : „מלט מארוקו“. בדרך כלל, זו אחת מדרכי האופייניות של חבר-הכנסת בדר. היתה שיטה כזאת, ועודנה קיימת באיזה מקום — שעל דבר שאתה מקווה להחזירו בציבור, בין שהוא נכון בין שאינו נכון, יש לחזור עד בלי די, להכניס בקורנס — משהו ירדבך.

יוחנן בדר (תנועת החירות) :

זה לא נכון.

שר-האוצר ל. אשכול :

לדבר הזה, לענין הזה — שייכת העלאת הגירה הזאת, ואני יודע את כל המחלוקות : „קבוצות המשביר, תנובה, מר שבים, סולל בונה“ וכו'. נכון, או לא נכון — אין אחוז אחד של אמת בדברך, תכריהכנסת בדר.

יוחנן בדר (תנועת החירות) :

איך אתה יכול להגיד זאת ?

שר-האוצר ל. אשכול :

כבר אמרתי זאת הרבה פעמים כאן, ואתה שומע זאת וחוזר על שלך. אבל זוהי השיטה שלך.

יוחנן בדר (תנועת החירות) :

זו שיטה שלך.

שר-האוצר ל. אשכול :

עלי היא חילה לעשות רושם. יש שיטה כזאת, ואני מצטער שנדבקת בה ואתה חושב שאפשר לחזור על לא-אמת הרבה פעמים ולקחת שעליידי כך זה ירדבך.

„מלט מארוקו“, או : מלט שקשור לעליה ממארוקו. אתה וחברך הלכתם למעברות של יושבי מארוקו ואמרתם שקיבלו נשבלים. לכל נפש אלמים—שלושת אלמים דולרים, „ומדוע אין לכם בתים ?“ — לאנשי ישראל אין צורך לחזור ולספר מה שאולי צריך לספר לאנשים שנמצאים אלפי קילומטרים מישראל, שעליידי שיש מגבית יהודית מאוחדת

חבר-הכנסת בדר, אך אני מצטער שדווקא הוא עשה זאת. ברם, אם אני עושה מאמץ שכלי, אני מבין גם את חבר-הכנסת בדר וגם את חבר-הכנסת ספיר, כרגע שמאתחלים לאופוזיציה.

בעניני מסים נחוצה לכם אלמוניות מכסימלית. כשמדובר על כל דבר אחר, יהא זה בטחון או חינוך, יהיה מה שיהיה, מסכימים. אבל כשזה מגיע למסים, הגישה הגלובלית לגביהם היא שתמיד אפשר לומר : לא נחוק. יחד עם זאת אפשר תמיד להשיא עצות נפלאות, כגון חסכון, קימוצים וכו'. שמענו הערב דברים נפלאים מפי חבר-הכנסת רימלט על כל הענינים הסוציאליים. ראיתי שחבר-הכנסת ספיר התמוגג למשמע דברי חברו. מישוה יגיד לא? אדרבא ואדרבא. אבל כשמגיעים למסים, מיו קמות קריאות : מה, עוד מסים ? ועוד מסים ? אזי אני מבין זאת. אני מוכן גם להסכים שבדרך כלל לא נוח לשייך לזה מס מסויים. נדמה לי שבדבר אחד או שניים ישראל יכולה להיות שאני, וזה — בטחון ועליה. ואני יכול להניח שבמצב אחר, אם כי חבר-הכנסת בדר בטוח שאחרי ארבע שנים יהיה אותו המשטר ואתה הממט שלה, אבל נניח, אני יכול לתאר לעצמי אחרת, כשנגיע לשאלות כגון עליה, תקופת עליה המוגנית, גיאות עליה ועניני בטחון, יגידו פה : של נעליך מעל רגליך, פה גישה אחרת. ואם יש לך הרגשה שלא תהיה לך ברחבי העולם גישה והערכה אחרת, ענין זה הוא מחוץ לוויכוח. כמו שחבר-הכנסת בדר טוען, כי צריך היה להוציא את הדבר הזה מכלל ויכוח. תמהני על חבר-הכנסת בדר, הרי זהו הדבר ; אני חשבתני לחומי שמאתר שמובן שזה מיועד לעניני בטחון, — וידוע לי כי חבר-הכנסת בדר וחבריו מצביעים תמיד בענין זה, להבדיל בינו לבין חבר-הכנסת סנה, — ודווקא מסיבה זו שכולם מבינים וכולם יודעים, לא יקיה ויכוח.

אני שואל אתכם עתה, האם הוויכוח הוא על השם או על התוכן? כי אם הוויכוח הוא על השם, הרי ישמרני השם מוויכוח על השם. על הוויכוח כרגע זה ? שהרי על התוכן אתם אומרים : בבקשה, ודאי ; תמיד אמרנו כך. ושני הקורפנטים הללו אשר מבלים ימיהם בוועדת הכספים, מכי רים את בעיות התקציב. נניח שלתקציב הבטחון חסרים לי 28 מיליון לירות, לכאורה אני צריך להציע להקטין את תקציב הבטחון. כי עד עכשיו היחה ההכנסה של 28 מיליון לירות מן המקור שנשא שם זה ; אם לא נמשיך בו, אהיה אנוס להקטין את תקציב הבטחון, או שמא יגידו לי חברי הכנסת ספיר וברד, שעלי להציע את התקציב בלי סכום זה של 28 מיליון לירות ולחייב את תקציב הסתוח?

יוסף ספיר (הציונים הכלליים) :

אתה מתעלם מן הנקודה שעוררת.

יוחנן בדר (תנועת החירות) :

קרא לזה בול פיתוח.

שר-האוצר ל. אשכול :

הרי זה מה שאני אומר, מה שאיכפת לך ומה שנחוק לך הוא יתר אלמוניות, כדי שאפשר יהיה לומר : בטחון — כן ; מסים — לא ; זהו ההסבר היחיד, ואתה צריך להודות על שאני מסביר אויך, כי אחת אין מבינים מה הענין. יש הגיון. בכל דבר יש הגיון. מנקודת השקפתך, זהו ההגיון היחיד, הוא אינו עושה עלי רושם.

יוסף ספיר (הציונים הכלליים) :

הנקודה היא, שמכריזים בציבור שמש מיועד למטרה מסוימת, וכשזה מסתיים, ...

ישיבה ע"א, ט"ז אדר תש"ד (15 מארס 1960)

— חוק בול בטחון (תיקון והארכת תקופת ההיטל) (אשכולי, ישעיהו־שרעבי); חוק לתיקון תקנות־שעת־חירום (תשלומי חובה) (ישעיהו־שרעבי, אשכול) —

החייכחים שלכם על התקציב, ואמרת: אם זאת אין, צריך להקטין את תקציב הבטחון ב־28 מיליון לירות; כי אם אציע, למשל, להקטין את תקציב החינוך ב־28 מיליון לירות, הרי לא יסכימו.

זהו מה שיש לי להגיד לחיכות הוה, ובאמת, בכל זאת חושב אני שלעצם התוכן גם שניכם אינכם מתנגדים, והחיכות על השם אינו מעניין ברגע זה. אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים.

היו"ר י. ישעיהו־שרעבי:

לפנינו שתי הצעות: האחת, להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים; השנייה, להחזיר את הצעת החוק לממשלה. אעמיד איתן להצבעה זו מול זו.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת חוק בול בטחון (תיקון והארכת תקופת ההיטל) (תיקון), תש"ד—1960.
לוועדת הכספים נתקבלה.

ג. חוק לתיקון תקנות־שעת־חירום (תשלומי חובה), תש"ד—1960 (* (קריאה ראשונה)

קבעו מחיר לסחורתם על בסיס שחיו של הפרנק לפני הפיחות ולכן נגרם להם הפסד כששולם להם תמורת הסחורה בפרנקים שערכם הופחת.

האוצר ראה חובה לעצמו לספוג את הרווח העודף בו זכו חלק מהיצואנים ולפצות את אלה שנגרם להם הפסד כתוצאה מפיחות הפרנק, אם כי תקנות שעת חירום (תשלומי חובה) מיועדות למקרה כזה של ספיגת רווח עודף, לא יכולנו להפעיל את סמכותנו לפי התקנות, מסיבה שאסבירה:

תקנה 5 לתקנות קובעת, כי אין להטיל תשלום חובה אלא אם הודיע השר למחזיק הטובין לפני שסיפק אותם, כי הם נתונים לכיקורת תחשיבית וכי הוא עשוי להיות חייב עליהם בהיטל, במידה שישגי רווח עודף. במקרה הנדון חל הפיחות לאחר שהטובין כבר נמכרו, אך לפני שמקבל האשראי מקרן החליפין פרע אותם. מתוך חוסר אפשרות להטיל תשלום חובה לפי התקנות, קבענו בחזור מטעם המפקח על מטבע חוץ, כי אדם שקיבל אשראי בפרנקים לפני הפיחות, חייב לשלם בעד פרנקים שהוא רוכש לאחר הפיחות, לשם סילוק אותו אשראי, את מחיר הפרנק שלפני הפיחות.

בית הדין הגבוה לצדק פסל את החזר הנ"ל, אם כי ציין בפסק דינו, כי הטעמים והשיקולים שהניעו את האוצר למתן ההוראות הנ"ל היו אולי מבחינה כלכלית מוצדקים. כן הוסיף בית הדין, כי היה רצוי שהוראות אלה יינתנו על בסיס חוקי יציב ולא על ידי קביעת שער לכל מקרה ומקרה. החוק המוצע בא להסמיך את השר להטיל תשלום חובה גם במקרים אלה.

יכולתי עוד לתארך ולהגיד מה שווה תיקון החוק בכסף, אולם אין זה חשוב לקבלת החוק, דין פרוטה כדין מאה.

זהו ההסבר להצעת החוק, ואבקש להעבירה לאחר הדיון בה. לוועדת הכספים.

חרטמטעם בשנה זו, עליידי כך כבר סידרו אותם מאה אלף איש שהגיעו לארץ. זה פרוצס של שנים. ועובדה היא, שעכשיו יושבים במעברות עוד 14 אלף וכתום השנה הזאת יהיו שבעת אלפים. אבל אני יודע שזה לא יועיל, ובהזדמנות אחרת תחזור על הכדורת הזאת, תחזור על איר-האמת הזאת. זוהי דרכך, ואני מצטער על כך.

הצעתי שזה יהיה לארבע שנים, ולא מפני שאני שותף — אני מוכן להיות שותף, ואולי מקווה לכך — אבל לא מפני שבעוד ארבע שנים תהיה אותה הממשלה ותחליט עוד לארבע שנים. אם יהיה צורך והכרח — תחליט.

בעדנא דריתחא אינני רוצה להיכנס לבירורים מפורטים יותר בעניני הבטחון, אולי זה ייעשה פעם באיזו ועדה או באילו ועדות. אני בדרך כלל מוחזק ועומד להאמין שתוך ארבע שנים ועוד ארבע שנים, אולי באמת ישתררו קצת יחסי שלום אחרים בעולם וגם כאן. לפי מצב הדברים כיום, כפי שאני רואה את עניני הבטחון, כפי שאני רואה את המצב בגבולות, כפי שאני יודע מה שנעשה עכשיו במדבר סיני ויודע את התקציב ואתם יודעים אותו — שמעתי את

היו"ר י. ישעיהו־שרעבי:

חברי הכנסת. נטפל בעוד סעיף אחד בסדר-היום, ואני מקווה שהדיון בו לא יארך זמן רב וגרויח מחר, סעיף י"ד בסדר היום: חוק לתיקון תקנות שעת חירום (תשלומי חובה), תש"ד—1960, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר האוצר.

שר-האוצר ל. אשכול:

עוד חוק זה, ואני מקווה שבמה הלילה, ובכך, תקנות שעת חירום (תשלומי חובה), תשי"ח—1958, מסמי-כות להטיל תשלומי חובה על טובין, כל אימת שהדבר דרוש לאחת המטרות המפורטות באותן תקנות. בין יתר המטרות מותר להטיל תשלום חובה לשם ספיגתו או מניעתו של רווח עודף.

צורך כזה — לספוג רווח עודף, התעורר בסוף שנת 1958, כתוצאה מפיחות שער הפרנק הצרפתי. בעסקי יבוא ויצוא הנוהג הוא, כי היבואן הישראלי רוכש בחוץ-לארץ את הטובין במזומנים, אך לשם סילוק מחיר הטובין מאפשר לו אוצר המדינה לקבל אשראי במטבע חוץ מכספי קרן החליפין המתנהלת בבנק ישראל. שיטה זו נהוגה בעיקר כאשר יבוא הטובין הוא לשם יצואם, לאחר שהם עוברים תהליך של ייצור בארץ. אם בין יום קבלת האשראי מקרן החליפין, כאמור, לבין יום פרעונו על ידי היבואן, חל במדינה שממנה יובאו הטובין פיחות המטבע של אותה מדינה, הרי מקבל האשראי זוכה ברווח עודף על מטבע החוץ שניתן לו באשראי מכספי המדינה. ברווח עודף כזה זכו אלה מהיצואנים שקיבלו אשראי בפרנקים צרפתיים מקרן החליפין לפני פיחות הפרנק, שזמן פרעונו חל לאחר הפיחות. מאידך היו יצואנים שסבלו הפסד כתוצאה מפיחות הפרנק, — אלה היצואנים שייצאו באשראי לארצות הפרנק הצרפתי לפני הפיחות ומועד התשלום חל לאחר הפיחות. יצואנים אלה

חר והתעשייה; לגבי תוצרת חקלאית וקרנות השוואה — משרד החקלאות. מעתה ישמש החוק אסמכתה גם למפקח על מטבע־חזן.

מה קובע החוק? אם יש למישהו רווח מפירות מטבע בחוק־לארץ, את הרווח הזה יקח האוצר. למשל, יהודי פלוני הפקיד את הדולרים שלו בארץ, ואחר כך, נניח, הורידו את שער הפוטות, באופן שבעד הדולרים שלו יוכל הוא לקנות יותר פוטות. מעתה, קובע החוק, יחשבו זאת בלירות ישראל־יות והאישי יהיה חייב להחזיר את ההפרש. לא נאמר שיהיה לו רווח, אלא יהיה לו רווח מחושב — זה נאמר בחוק.

דברי ההסבר לחוק הם סילוף של פסק־דין של בית־הדין הגבוה לצדק. פסק־דין זה אומר לגבי המקרה שהיה עילה לה־צעת חוק מורה זו, כי החברה צדקה, מכיוון שהעיסקה נעשתה בין פראנקים שחייצרים ופראנקים צרפתיים לפי הדולרים שבחשבונו הפמ"זים שלה. ב"דברי ההסבר" נאמר, כי בית־הדין הגבוה לצדק אמר שרצוי לשנות את החוק, מר אשכול, אם תמצא בפסק־הדין דברים על כך שרצוי לשנות את החוק. אני מוכן לחזור למקומי ולקבל את ההצעה, איפה המלה "רצוי" בפסק־הדין? להיפך, פסק־הדין קבע כי החברה צדקה, מכיוון שהיא שילמה פראנקים צרפתיים לא בלירות ישראליות, כי אם בדולרים, מתוך חשבון הפמ"זים שלה.

אם המצב הוא כך שאפשר לשנות את החוק, איזה ערך יש בכלל לתקון במטבע־חוק, למה להחזיק בכלל דולרים בארץ, אפשר להמירם מיד בלירות ישראליות. אפשר מיד להחזיק לירות גם בפמ"זים. איזו נקמה טפשית היא זו של פקידים שהפסידו במשפט בבית־הדין הגבוה לצדק? אין זה ענין של בטחון, אין זה ענין של בול בטחון, איזו שיטה היא זו?

בדברי ההסבר לחוק כתוב — והכנסת צריכה לדעת זאת, כי דבר חמור הוא כאשר מוסרים בדברי ההסבר אינ־פורמאליה בלתי־נכונה לכנסת — "בית־הדין הגבוה לצדק פסל את החוק הני"ל" (החוק של המפקח על מטבע־חזן), "אם כי ציין בפסק־דינו, כי הטעמים והשיקולים שהניעו את האוצר למתן ההוראות הני"ל היו אולי מבחינה כלכלית מוצדקים, והוסיף כי היה רצוי שהוראות אלה יינתנו על בסיס חוקי יציב ולא על־ידי קביעת שער לכל מקרה ומקרה, החוק המור־צע בא להסמיך את השר להטיל תשלום חובה גם במקרים אלה". פירוש הדבר שמשעמם פורמליים פסל בית־הדין הגבוה לצדק את החוק ואמר שהיה רצוי שהוראות אלו יינתנו, וכאילו הומין את שר האוצר להציע חוק זה. כך כתוב בדברי ההסבר, ומה כתוב בפסק־הדין על המקרה הנדון? בפסק־הדין כתוב: "לדעתי, רשאית היא (החברה) להניח שכל העיס־קה מבוצעת במטבע־חזן, ואם רק יספיק לה מטבע־החזן שב־חשבון פמ"זי היצוא שלה, לא יגע בה כל שינוי בשער החלי־פין של המטבע הישראלי, ושוב אני מדגיש: אין המבקשת יכולה להיות בטוחה שלא יוטל עליה כל מס, היטל או תשלום חובה אחר, אם כך יחליט המחוקק או מי שהוסמך להחליט". והרי זו שאלה אחרת. בפסק־הדין יש פיסקה נוספת שאינה נוגעת כלל לענין זה, ובה נאמר, שאולי יש למדיניות הכלכלית של האוצר סיבה לשמור על כלל זה. אבל זה איננו חל על העיסקה הנדונה. לגבי העיסקה הנדונה אמר בית־הדין הגבוה לצדק משהו אחר לגמרי, הוא אמר, כי מכיוון ששילמו סראנ־קים אלה מתשבון הפמ"זים בלירות ישראליות, היו צריכים להניח ששינוי השערים לא ישפיע על העיסקה.

בפסק הדין כתוב עוד: "ייתכן שמבחינת בנק ישראל יש גם כאן תהליך חשבונאי של המרת מטבע־חזן במטבע ישראלי ובחזרה למטבע־חזן. אך אינני רואה שהדבר נוגע למבקשת".

היו"ר י. ישעיהו־שרעבי :
נרשמו לדיון שני נואמים.

יוחנן בדר (תנועת החירות) :
שאלה לסדר.

האם ועדת הכנסת האריכה את ישיבת הכנסת היום עד לאחר שעה 10 ?

היו"ר י. ישעיהו־שרעבי :

קיים נוהג שלפיו מאריכים במקצת את ישיבות הכנסת בזמן היוונים על התקציב והחוקים הקשורים בו, ואני מבקש שלא להכביד עלינו.

יוחנן בדר (תנועת החירות) :

ביקשתי את רשות הדיבור לשאלה.

היו"ר י. ישעיהו־שרעבי :

כבר ענית, שבזמן הדיון על התקציב ועל החוקים הקשורים בו מאריכים את ישיבות הכנסת לפי הצורך.

רשות הדיבור לחבר־הכנסת בדר.

יוחנן בדר (תנועת החירות) :

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. הפעם לא אדבר על 28 מיליון ל"י ואפילו על 28 אלף ל"י, אדבר על השיטה השערוריתית, היא השיטה להשיג לכנסת ערעור על פסק־דין של בית־הדין הגבוה לצדק. אין זו הפעם הראשונה שכאשר האוצר מפסיד במשפט בבית־הדין הגבוה לצדק, הוא מביא הצעת חוק אשר תאפשר לו להשיג במקרה הקונקרטי, בדר־עבה, אותו הדבר שבית־המשפט שלל ממנו לפי החוק, וזאת בדרך של חוק רטרואקטיבי.

יונה כסה (מפא"י) :

פסק־הדין של גותיה־משפט קובע כי יש צורך בחוק כדי לעשות את אשר עושה האוצר.

יוחנן בדר (תנועת החירות) :

אני מבין שבשבילך זה היה מאד. בשבילי אין זה יפה. זהו ההבדל בנינו, ואני שמח מאד שיש בינינו שוני בענין זה. אני חושב כי אין זו שיטה טובה שהכנסת תהיה בית־משפט לערעורים על פסק־דין של בית־הדין הגבוה לצדק, ושעל־ידי חוקים חטל הכנסת פסק־דין של בית־הדין הגבוה לצדק.

ההצעה המונחת לפנינו מורה ביותר ומנוסחת בצורה כזו, שהיא סותרת פתח הדברים העלולים לעזע את כל האי־מון בממשלה, כביכול, אותו אמון שהממשלה רוצה ליצור אצל בעלי מטבע־חזן ופקדונות במטבע־חזן.

שר־האוצר ל. אשכול :

לפי דבריך, אין כבר מומן אמון בממשלה.

יוחנן בדר (תנועת החירות) :

מר אשכול, עם כל הכבוד, אינך מתמצא בענין זה, יש לך יועצים שונים, אולם דומני שלפעמים כדאי לשמוע גם להצעותי. הענין אינו נוגע למיליוני ל"י, אלא לסכום קטן, אולם האמינו לי שזו שערוריה גדולה.

מה אומר החוק? קודם כל, זהו כביכול תיקון לחוק תשלומי חובה. תשלומי חובה הם תשלומים על עיסקאות בט"ב בין מעתה, לפי תיקון החוק, אף מטבע יהיה בגדר טובין, גם כסף ייחשב כטובין. עד עכשיו טיפלו, לפי החוק, לגבי נטט — משרד האוצר; לגבי סחורות חרושת — משרד המס־

ששר האוצר בעצמו ישקול מה שירושו של חוק זה. אין המ' דובר במיליונים או במיליארדים ואף לא בתקציב הבטחון או דבר דומה לו. המדובר בחוק רטרואקטיבי — בניגוד לעק' רגילות — לגבי דבר קטן, לא חשוב, לא מכריע. חוק זה פוגע בעקרון הפסיזם, הוא פוגע באמון במצב הקיים, באמון בתנאי הקצבת מטבע-חוק שקיימים כיום. חוק זה מגן בעצם על חוזר בלתי-חוקי שהוצא בדיעבד. איך אפשר לעשות דברים כאלה?

עוד דבר אחד מבקש אני ממך, מר אשכול, אל תאמר אחר כך, בדיעבד, שאין צדק בטענות שאינכם מכבדים חוקים ואף לא הבטחות, חווים והסכמים ופסקי-דין של בית-הדין הגבוה לצדק. כי אכן טענות צודקות הן.

צבי צ'מרמן (הציונים הכלליים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. למדתי בתקופת שהותי הקצרה בכנסת, ששר האוצר הנכבד, בהביאו לפנינו חוקים, מביא אותם בדרך כלל ברוח קלה ובחיון; בה במידה שהחוק חמור יותר, כן חיוכו גדול יותר. חוק זה לא נראה לו כנראה כחמור, כי לא חיך כאשר הסבירו לנו. אך אני, בעקבות מנהגו, ארשה לעצמי לדבר בחייכנות על חוק זה.

נוגעת עד הלב ממש דאגתו של שר האוצר לכך שאין רחים במדינת ישראל לא יתעשרו חלילה מעסקות שלא היו כרוכות, כפי שאמר בדברי ההסבר, בעמלם וביעילותם. אמנם שר האוצר תיקן קצת את דברי ההסבר באמרו שגם במקרה שבגלל פיתוח ערך מטבע זה או שינוי ערך מטבע זה נגרם נזק לאורח, רואה האוצר חובה לעצמו לפצות אותו על הנזק שנגרם לו. הייתי מרשה לעצמי להעיר כאן, שאורחי ישראל העוסקים ביצוא היו מעדיפים שלא יתנו להם את הפיצוי על הנזק הזה, ששר האוצר דיבר עליו, במקרה של עליית ערך המטבע — דבר שהוא בגדר אפשרות תיאורטית גרידא — וגם שלא יקחו מהם רוח זה שהאוצר רואה אותו כבלתי הנתעשרות כביכול של היצוא שזכה מירידת ערכו של הפראנק והרוויח על ידי כך סכומים כלשהם ובין המקרה ששר האוצר רוצה בטובו לפצות את האורח על הפסדו שנגרמו על ידי שינויים אלה. ההבדל הוא בכך, שהחוק מגדיר ראשית כל ואך רק את המצב כאשר בגלל פיתוח ערך מטבע זה הרוויח היצואן או הסוחר, שקנה באותה ארץ חומר גלם או טובין אחרים (והרחבנו את המושג טובין), סכום מסוים, והחוק מחייבו להחזיר את הפרש הרווח. בעוד שלגבי המקרה של הפסד בגלל שינוי ערך הכסף מפצה האוצר אם רצונו בכך, ואם אינו רוצה — אינו מפצה. הפיצוי הוא אכס'גרציה, מפני שלא כתוב בחוק שהוא חייב לעשות זאת.

אני כשלעצמי מתנגד בדרך כלל להתערבות הממשלה והתערבות שר האוצר בקלקולציה מסחרית של יצוא ויבוא, מאחר שהיא גורמת למשק הישראלי יותר נזק משהיא מביאה תועלת, ואסביר זאת בקצרה.

אילו היה האוצר מציע לנו לפחות הצעת חוק המבטיחה באופן לגיטימי, כשמש ישל לאוצר זכות לספוג הפרשי הרווח, כן יהיה חייב לפצות על הפסד — היה זה עשוי להת-קבל על הדעת. אבל לפי החוק שלפנינו אין חובה כזאת מוטלת על האוצר, ולכן מתן הפיצוי יהיה תלוי ברצונו הטוב של שר האוצר ויועציו.

לעצם ההתערבות הזאת, המיותרת לדעתי, יכולים אנו בעקבות החוק לומר (אם כי נדמה לי שלא נצטרך להשיא עצות לאוצר), שאם בגלל מאורע או תנודות כלשהן בעולם, שאינן קשורות במעשה או בפעולה של ממשלת ישראל, אלא בגורמים אחרים למרמי, התהווה שינוי בערך מטבע זה או

אני שואל שוב: איפה כתוב בפסקי-דין של בית-הדין הגבוה לצדק, שרצוי שיהיה חוק כזה? מנין נלקחה המלה "רצוי"? האם כך מביאים חוקים לכנסת? ארוני השר, אנה הראה לי היכן כתוב בפסקי-הדין שרצוי לחוקק חוק כזה, ומיד תוכל להרגיעני.

שרת-החוק ג. מאיר:

מה שאתה אומר עכשיו אינו מתאים לפסקי-הדין שקראת. אמנם לא נאמר כי רצוי שיהיה חוק, אבל נאמר שרצוי שה' דברים ייעשו על יסוד חוק.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

אני קראתי דברי ההסבר, ובדברי ההסבר כתוב, שבפסק' הדין נאמר שרצוי שהוראות אלו ינתנו. אני שואל איפה כתוב בים הדברים בפסקי-הדין?

שרת-החוק ג. מאיר:

קרא את פסקי-הדין עד הסוף.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

את החוק הזה קיבלנו לאחר דיונים קשים בוועדת הכ' ספיק, מה אומר סעיף 22 לגבי תקנה מספר 15 סעיף 22 אומר שלא ייתכן צו מסוג זה, אלא אם כן זוהר השר את עושה העיסקה לפני עשייתה, שעלולים להטיל על עיסקה זו תשלום חובה. מה עושים בהצעה זו? בסעיף 3 קובעים כי בתקנה 22 לתקנות תיווסף הפסקה: "וכן לא יחולו על היטל שנבקע לספיגתו של רוח עודף שמקורו בשינוי שער מטבע". אבל המובן אמליו שהחלטנו עליו בהסכמת שר האוצר, שאי-אפשר להטיל תשלום חובה לאחר שנעשתה העיסקה אלא אם כן ניתנה אזהרה שעלולים להטיל תשלום חובה — הופכים אותו בדיעבד לגבי מקרה מסוים כאשר היה ענין של הפרשי מטבע. פירושו הדבר שכל הכוונה היא לרטרואקטיב-יות לגבי מקרה מסוים שכבר נידון בבית-המשפט.

שמואל שורש (מפא"י):

יכולים לקרות מקרים נוספים.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

אני רוצה להוסיף כי דווקא סעיף 22, שרצויים לקבוע לגביו יוצא-מן-הכלל רטרואקטיבי, היה סעיף שהוחלט עליו לאחר דיונים רבים ומתוך הסכמה כללית בוועדת הכספים של הכנסת.

שר-האוצר ל. אשכול:

אפשר להתחילי אחרת. האם אלים יושבים בוועדת הכ' ספיקם הכנסת החליט אחרת ויהיה אחרת.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

אתם אמרים שאנשים יכולים להחזיק פקדונות במטבע-חוק.

שר-האוצר ל. אשכול:

יחזיקו.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

אתם יכולים לחוקק חוקים; אמון אינכם יכולים לחוקק, אתם אמרים שדרוש אמון במחזור. אתם הסכמתם שלא יהיו חוקים רטרואקטיביים לגבי מסים, וכל זה ישנו בחוק המוצע. אבל עדיין אין זה הכל. עיקר הדבר הוא שחוק זה הוא כה רחב, עד כי אפשר יהיה להחיל אותו בעתיד לגבי הכל.

במצב זה, אדוני היושב-ראש אין חוק זה ראוי שנדון בו אסילו בוועדה, וצריך להחזיר לשר האוצר. הייתי מעדיף

בכתב חוזר שאתם כותבים אותו. אם נותנים הוראות כאלה — יש לדאוג שיהיה לזה בסיס חוקי יציב. מובן הדברים פשוט מאד.

היו לי כמה ויכוחים בענין הרטרואקטיביות. אני אינני נוטה לחומרה, אבל אתם מחמירים, והיועצים המשפטיים אתי גם כן. כולם מסתמכים על דבר כזה. ואתם, אנשי משפט, ודאי יודעים את הדבר. אחד השופטים האנגליים אמר: בפרשנות על חוקי מסים, יש לפרש תמיד את הדבר לחומרת האוצר ולטובת הפרט במקרה של ספק, מדוע הוא אומר זאת? מה הסיבה? כי בידי האוצר האפשרות להפעיל את מכות החקיקה ביתר קלות מאשר לפרט. גם שופט אנגלי אמר דבר כזה. אבל בדרך כלל, כשמתחילה הצעקה הגדולה — הנה המבחן. הלכתי למשפט, המשפט אמר כך וכך, ואתם רצים לתקן. אנו רק בני עשר בחקיקה. צריך ללמוד. אני לא אמרתי אמילו מלה אחת על הרטרואקטיביות, ולא אמרתי שאני עומד לגבות את זה דווקא מהחברה הזאת שהגישה הביעה לבית המשפט.

יוסף ספיר (הציונים הכלליים):
 החוק בניסוחו אומר זאת.

שר-האוצר ל. אשכול:

אם על זה הויכוח — תראו מה תהיה עמדתי. היו לי כמה מקרים. גם במשפט כפר אתא שמענו ואמרנו כי אנו מוותרים, אנו מוותרים כשמדובר על המקרה הזה שהלך לבית המשפט, אבל היו מקרים לפני שהאיש הלך למשפט. נניח שאיננו מגישים הצעה לתיקון, ונניח שהיו לנו מקרים כאלה שגבינו כסף, מן הראוי ומן הדין שאותם אנשים יראו עצמם מקופחים ויבואו בתביעה.

יוסף ספיר (הציונים הכלליים):
 זה צודק.

שר-האוצר ל. אשכול:

זה צודק. אבל הואיל ואנו חושבים שזה לא בצדק, עם כל הכבוד וההערכה החיובית והבלתי-חייבנית, אין זה דומה למה שאמרת בנוגע למי שעושה עסקים בתפוזים ויהיה לומים. פה מדובר על מקרה שהכסף אינו של האנשים אלא של האוצר. שני אנשים קיבלו הלוואה. אחד הפסיד ואילו השני מרוויח, ואנו רואים עצמנו נתבעים לשלם לאלה שהם סירו — ושלמנו. תציע תיקון, בבקשה. נתוכח עליו. האם אמרתי שזה חסום? על הטענה של חברי-הכנסת בדר התוכחנו לפני מספר שנים בוועדת הכספים, האם זה קדוש יותר מדברים מקודשים אחרים שמטפלים בהם כעבור חמש או עשר שנים? אפשר להוסיף, אפשר לגרוע, החיים מראים איזה דבר, מלמדים משהו.

האוצר הלך בדרך זו לא מפני שרצה לתפוס את האיש עם הכסף. במקרים כאלה תמיד יהיו אחדים שירוויחו ואחדים שיפסידו. להפסיד יהיה קשה יותר מאשר להרויח.

יוחנן בדר (תנועת החירות):
 מה זה הפמ"ים?

שר-האוצר ל. אשכול:
 כשנדבר על פמ"ים — נדבר על זאת.

(חבר-הכנסת י. ספיר קורא קריאת ביניים)

כאשר יובא החוק של אקספורט-גראנטי, נתוכח על כך. תציעו את ההכנסות לכך? — יפה, ואני יודע מה מאד קל

במחירים, כי אז יאמר האוצר שהוא שותף ליצואן ולסוחר ויקח ממנו חלק מרווחיו. אם זה יצא של יהלומים, של הדרים או של מצרכים אחרים שאנו מייצאים לחוץ-לארץ, הרי במקרה של שינוי המחירים בשוק העולמי בגלל תנודות שאינן תלויות בנו, כגון נזקים שנגרמו לפורטים בספרד, כפי שקרה כבר, או נניח שביחה במכרות יהלומים, שכתוצאה ממנה לא יהיה חומר גלמי ליהלומים וערך היהלומים בשוק יעלה, — אז יאמר האוצר שהוא שותף לרווחים, מבלי שיהיה חייב לפי החוק להיות שותף גם להפסדים של היצואנים. דבר זה אינו צודק מבחינה משקית.

עכשיו ארשה לעצמי להעיר הערה לגבי הרטרואקטיביות, שחברי-הכנסת בדר הסביר אותה בהרחבה ובהדגשה ובוזה הקל עלי את המלאכה. כבר נוצר נוהג, שמדי פעם בפעם מביאים משדרי הממשלה לכנסת חוקים הנוגעים לכל השטחים ויש בהם כוונה של רטרואקטיביות, כוונה מפורשת, ומתוך כך גם גישה של סינה, הייתי אומר, כלפי אותם אזרחים שראו עצמם מקופחים. הגישו משפטים לבית המשפט וזכו בהם לאחר הוצאות ומאמצים רבים. או בא האוצר או משרד ממשלתי אחר ומציע חוק בעל תחולה רטרואקטיבית. אפשר להביא דוגמה מתוספת למס ההכנסה לרשויות המקומיות או ממילואה חובה, והמשפט המפורסם שהוגש ביחס אליו על-ידי מפעל בכפר-אטא אשר אזרחים טרחו, הביאו את טענותיהם לפני בית המשפט העליון, השקיעו בזה כסף, ולאחר שזכו נוקטים משדרי הממשלה בדרך קלה. הם אומרים: תודה על הלקח שלימדתם אותנו, — ומציעים חוק לא רק לשם סתימת הפירצה להבא, אלא גם לשם סתימתה באופן רטרואקטיבי, כדי שאותו אזרח אשר טרח להגיש משפט ושהשקיע בו מסכ"פ ומאמצים, יצטרך בכל זאת לשלם, אם כי בית המשפט קיבל את טענותיו. דבר זה פסול מבחינה מוסרית. ובכלל, לשם מה יטרח אדם במדינה לפנות לערכאות, אם יש לו דוגמתו גם בדברים קטנים וגם בדברים גדולים, בכל מיני צורות, כי תמיד יבואו משדרי הממשלה ויחוקקו חוקים רטרואקטיביים? הייתי מבין לו היה האוצר נוהג ברוח-כלב ואומר: עד היום בית המשפט פסק לטובתם — אנו מקבלים זאת. משדרי הממשלה צריכים לדעת להפסיד משפטים; מפסידים משפטים ויש צורך ללמוד מהם. אבל האוצר, על-ידי זה שפנה לבית המשפט גרם לכך כי ישנו חוקים וינסו לסתום להבא את כל הפרצות. אבל אין לשנות חוקים בניגוד לכלל האומר *lex retro non agit* אשר למדנו בקורס הראשון של בית הספר המשפטי, כלומר — שאין מחוקקים חוקים בעלי תוקף לאחור, לעבר, ואילו כאן, בכל דבר שהממשלה רואה שהיא נכשלה בהצעת החוקים, או לא השכילה לסתום את הפרצות, הרי היא נוהגת בדרך זו.

(קריאה: באנגליה פונים לבית הלורדים.)

אני מעדיף לוותר על ההחלטה בנוגע לבית הלורדים ולהסתפק בכך שנחזיר את החוק לממשלה, על מנת שלא תביא לנו להבא חוקים דומים.

שר-האוצר ל. אשכול:

ארוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מדוע צריך חברי-הכנסת בדר להשביח את שקט רוחו כשדנים בחוק ולהתנפל על הפקידים — לבדר פתרונים. שם יושבים אנשים אשר בחנאים אחרים היו יכולים להיבחר לכנסת, כמו היושבים כאן, גם כשנוכרים שהיושב-ראש לא קיבל הצעתן — צריך לשמור על מסגרת מסויימת, ועכשיו, הוא ניסה לבנות אינו טענה שכתבו שביח-משפט אמר: רצוי כך וכך. זאת אינטרפרטציה של חברי-הכנסת בדר. המוכן הוא כי שופט אמר שאם נותנים הוראות כאלה, רצוי שזה יהיה על בסיס חוקי יציב ולא

ישיבה ע"א, ט"ז אדר תש"ך (15 מארס 1960)

— חוק לתיקון תקנות־שעת־חירום (תשלומי חובה), (אשכול, צימרמן, ישעיהו־שרעבי) —

בענין זה את כל למדנותו המשפטית, והועדה תחקן את החוק לטובת הענין ולטובת שני הצדדים כאחד.

איני יודע אם חבר־הכנסת צימרמן מוסמך לדבר בשם כל היצואנים.

צבי צימרמן (הציונים הכלליים):
שאל אותם,

שר־האוצר ל. אשכול,

תביא פטיציה חתומה על־ידי כל היצואנים, ואז אדע כי אתה מדבר בשמם. אני מעריך דעתם אחרת.

אני מציע להעביר הצעת חוק זו לוועדת הכספים.

היו"ר י. ישעיהו־שרעבי:

לפנינו שתי הצעות: האחת — להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים; והשניה — להחזיר את הצעת החוק לממ"שלה, אני מעמיד אותן להצבעה.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת החוק לתיקון תקנות־שעת־חירום (תשלומי חובה), תש"ך—1960, לוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר י. ישעיהו־שרעבי:

הישיבה הבאה — מחר בשעה 11.00. ישיבה זו נעילה.

לקבל תיקונים וחוקים המחייבים את האוצר לשלם כסף, אבל כשמגיעים למקור ההכנסה, לא ימצא איש בבית.

ברגע זה קיים הדבר הזה שחשבנו שצריכים לעשותו לאנשים שהפסידו את כספם. חשבנו שמוצדק הדבר, — כי אדם שבדרך מקרה ניתנו לו דולרים למטרה זאת, ולא שהלך לקחת הלואה וסיכן את עצמו — הוא לקח כדי לסדר את העיסקה הזאת, — מוצדק הדבר שיחזיר לנו במטבע־חזק מוסחת, במטבע צרפתי, הולאנדי או מטבע אחר.

עם כל הרגוזה הבלתי־חייבנית של חבר־הכנסת בדר ואחרים, איני מזועזע. זה ראוי לדיון ובירור יסודי. עם כל הכבוד גם לבית־הדיון, גם אני מתרשם שבית־הדיון לא פסל לעצם הענין, אבל הוא אומר: אם יש לכם צרכים כאלה ואתם חושבים כך, זה יכול להיות מוסבר רק על בסיס חוקי. אתם אינכם יכולים לעשות זאת על־פי כתב חוזר. ואנו עושים זאת.

כאשר החוק יבוא לוועדת הכספים, יהיה גם שם ויכוח אם הדבר נוגע למקרה הזה או לא. אתרעם או לא אתרעם אם יהיה רוב שיגיד: לא. אולי אצטרף לכך. על כל פנים היו מקרים שנהגנו כך. אבל לגבי המקרים שהיו לפני מקרה זה, ולגבי מקרים רבים שיקרו בעתיד — ומחר או מחרתיים יכול לקרות מקרה כזה במדינה אחרת — כל עוד לא קבענו את האכספורט־גראנטי, נראה לי שהגיוני הוא שנרצה בתיקון זה. ועדת הכספים תטפל בהצעת חוק זו, וחבר־הכנסת בדר ישקיע

הישיבה ננעלה בשעה 22.50.